

บทที่ 4

ความเปลี่ยนแปลงการอธิบาย “ผู้หญิงกับพื้นที่เมือง”

การขยายตัวของรัฐตามแนวทางการพัฒนาสมัยใหม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านพื้นที่กายภาพและพื้นที่ทางความคิด การที่รัฐเข้าครอบครององค์กร กลไกและอำนาจรัฐในระดับต่างๆ ได้กีดกันและสร้างความเป็นอื่นให้กับการมีส่วนร่วมของพลเมืองออกไปอยู่ภายนอกทำให้เกิดความเป็นปัจเจกในแต่ละบุคคลและมองว่าเมืองไม่ใช่ชุมชน แต่เป็นเรื่องของหลวงทำให้ทุกคนเพิกเฉยเพราะมองว่ารัฐมีหน้าที่ที่จะต้องดูแลสมบัติสาธารณะจากความเชื่อดังกล่าว ทำให้สมบัติสาธารณะเกิดความเสื่อมโทรมส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของเมืองเกินกว่าที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะจัดการได้

ภายใต้สภาวะการณ์การขยายตัวของรัฐ ผู้หญิงแม่ฮ่องสอนถูกทำให้เป็นได้เพียงแรงงานระดับล่างเท่านั้น พร้อมทั้งชีวิตถูกแยกออกจากพื้นที่ต่างๆ ที่เคยมีความหมายในชีวิตประจำวัน เพราะไม่มีเวลาที่จะสานต่อความสัมพันธ์กับชุมชนรวมทั้งถูกดึงเอาสิทธิตามธรรมชาติที่เคยมีอยู่ในการรักษาสมบัติชุมชนไป

การดำเนินโครงการกิจกรรมเพื่อสร้างความเป็น “เมืองน่าอยู่” จึงเป็นกระบวนการการทำกิจกรรมที่นำไปสู่การทำงานเพื่อสร้างพื้นที่ให้คนหลายฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อมอันเป็นสมบัติสาธารณะของเมือง พร้อมกับร่วมกันสร้างการมีส่วนร่วมของคนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะการเปิดพื้นที่ให้กับผู้หญิงได้แสดงศักยภาพของตนเองในการเข้าร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเมืองในลักษณะที่เป็นการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผนตลอดจนร่วมรับผิดชอบ ในการดำเนินงานได้แก่ รักษาสิ่งแวดล้อมของเมืองผ่านการทำกิจกรรมสาธารณะที่เป็นรูปธรรมและส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีขึ้น สามารถสร้างความร่วมมือในการทำงานที่ขยายกว้างออกไปสู่คนกลุ่มอื่นในสังคม

การดำเนินโครงการกิจกรรมเมืองน่าอยู่เพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคมเมืองแบบใหม่ได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเกิดขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิงแม่ฮ่องสอน กล่าวได้ว่าผู้หญิงแม่ฮ่องสอนมีบทบาทอย่างสูงในโครงการนี้ ซึ่งไม่ใช่เพียงเพราะโครงการเมืองน่าอยู่ให้บทบาทแก่ผู้หญิงเท่านั้น หากแต่โครงการเมืองน่าอยู่ได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในความคิดของผู้หญิงแม่ฮ่องสอนหลายมิติ

การศึกษาบทบาทนี้ต้องการจะชี้ให้เห็นว่ากระบวนการทำงานโครงการเมืองนำอยู่นั้นได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในการอธิบายผู้หญิงแม่ฮ่องสอนที่สัมพันธ์อยู่กับความเปลี่ยนแปลงในการให้ความหมายแก่พื้นที่เมืองแม่ฮ่องสอน โดยจะแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ ความหมายใหม่ของผู้หญิง สำนักต่อสมบัติส่วนรวมของเมือง และกรณีศึกษาผู้หญิงกับเมืองแม่ฮ่องสอน

4.1 ความหมายใหม่ของผู้หญิง

ความเปลี่ยนแปลงของกระบวนการในการพัฒนาของแม่ฮ่องสอนที่มีมาอย่างต่อเนื่อง เริ่มจากการหาประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ ผ่านรูปแบบของการเป็นประเทศอาณานิคม การเอาประโยชน์จากแรงงานเพื่อทำการผลิตและการหาประโยชน์จากวัฒนธรรมด้วยการเปลี่ยนวัฒนธรรม เรื่องของคุณค่า จิตใจ ให้เป็นสินค้าผ่านนโยบายการท่องเที่ยวด้วยการขายวัฒนธรรม ความเป็นไทใหญ่ ในขณะที่กระบวนการของการพัฒนาแบบนี้ได้กระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ความเป็นปัจเจก สำนักร่วมที่ครั้งหนึ่งชุมชนเคยมีส่วนร่วมกันถูกลดทอนลง แต่อย่างไรก็ตามกระแสของการพัฒนาดังกล่าวไม่ได้สร้างผลในทางลบให้เกิดกับคนในสังคมเพียงอย่างเดียว บางส่วนอาจคล้อยตามในขณะที่บางส่วนไม่ได้เป็นเช่นนั้น การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ ก่อให้เกิดการปรับตัวในหลายทิศทาง ชุมชนหรือท้องถิ่นก็ต้องปรับตัวเพื่อแสดงให้เห็นความมีตัวตนผ่านความเป็นชุมชนที่คล้ายกับคนอื่นและความเป็นชุมชนนี้มีคุณค่าบางอย่างของตัวเอง ในขณะที่ผู้หญิงก็มีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงเพื่อความอยู่รอดด้วยการสร้างพื้นที่ทางสังคมให้กับตนเองเพื่อตอบโต้กับการครอบงำของวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ การที่ผู้หญิงไทใหญ่ในเขตเมืองแม่ฮ่องสอนเข้าร่วมกับกระบวนการพัฒนาของเมืองจึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่เกิดจากกระบวนการในการพัฒนาที่รุกไล่และลดทอนคุณค่าของความเป็นคนลง

จากในอดีตที่สังคมแม่ฮ่องสอนได้ก่อสร้างสร้างสมวัฒนธรรมของตนเองเป็นหลักยึดถือปฏิบัติกันมาทั้งความขัดแย้งและการประนีประนอมทั้งภายในและภายนอก จนกระทั่งการขยายตัวของภาครัฐเข้ามาโดยการขยายตัวของการผลิตเพื่อการขาย ด้วยอิทธิพลของปัจจัยในด้านต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิต ผู้หญิงได้สะสมความรู้ในด้านต่างๆ ทั้งความรู้พื้นบ้าน ความรู้ที่เกิดจากการได้รับผลกระทบจากปัญหาต่างๆ ตลอดจนความรู้ที่มาจากภายนอก รวมถึงข้อมูลข่าวสารที่มีอยู่อย่างมากมายตามสื่อหลายแขนง แต่ทว่าความรู้เหล่านั้นเป็นความรู้ที่อยู่ในตัวของแต่ละคนปราศจากพลังและความหมายที่มีร่วมกัน

การวิเคราะห์ถึงความเปลี่ยนแปลงในการเกิดความหมายใหม่ของผู้หญิงแม่ฮ่องสอน จำเป็นที่จะต้องพิจารณาการเริ่มต้นกระบวนการความเปลี่ยนแปลงซึ่งอาจจะถือได้ว่าเป็นแบบฝึกหัดแรกของการก้าวข้ามเส้นแบ่งของพื้นที่ เพราะความเปลี่ยนแปลงในการเกิดความหมายใหม่ของผู้หญิงไม่ได้เกิดขึ้นง่ายๆ หากแต่เกิดขึ้นท่ามกลางเงื่อนไขของความหมายของผู้หญิงแบบเดิม

การทำความเข้าใจในความเปลี่ยนแปลงของชุมชนเป็นเงื่อนไขแรกๆ ที่เริ่มทำให้ผู้หญิงสร้างบทบาทใหม่และเริ่มที่จะมองเห็นความหมายใหม่ของตนเองขึ้นมา กล่าวคือ พื้นที่ชุมชนจัดได้ว่าเป็นพื้นที่สาธารณะที่ใกล้ชิดตัวในการให้ผู้หญิงได้มีโอกาสก้าวออกมาสู่โลกภายนอก เป็นแบบฝึกหัดแรกของการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ผ่านการทำงานสำรวจ ทำความรู้จักชุมชน รู้จักปัญหาที่กว้างขึ้นกว่าเรื่องราวในครอบครัว เกิดความเห็นใจและอยากช่วยเหลือผู้อื่น

อย่างไรก็ตามพื้นที่ของชุมชนเป็นพื้นที่ที่พวกเขาได้นำศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ออกมาใช้ และเป็นด่านแรกอีกเช่นกันที่พวกเขาได้ปะทะกับวิถีคิดชายเป็นใหญ่ที่เคยควบคุมผู้หญิงเอาไว้ เฉพาะพื้นที่ในครัวเรือน ด้วยการพูดจาตู่ตักว่า “จะทำอะไรเป็น นอกจากงานในบ้านเรือน” สิ่งเหล่านี้เป็นแรงกระตุ้นให้พวกเขาต้องพิสูจน์ให้เห็นว่ามีความสามารถ และมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ได้แก่การสำรวจลูกน้ำยุงลายเท่ากับเป็นการช่วยปกป้องดูแลสุขภาพของลูกหลานที่อยู่ในชุมชน การบันทึก การจดสถิติต่างๆ เหล่านี้ล้วนแล้วเป็นกระบวนการในการฝึกฝนตนเองให้มีความรู้ ความสามารถในการทำงานเพื่อส่วนรวมมากขึ้น

ความที่ได้จากการสำรวจความเปลี่ยนแปลงของชุมชนได้ทำให้ผู้หญิงเริ่มคิดว่าตนเองมีความรู้มากพอที่จะอธิบายเรื่องราวต่างๆ ให้แก่ผู้ชายและคนอื่นๆ ในชุมชน การเปลี่ยนแปลงความรู้ที่เดิมถูกคิดว่ามีเพียงแต่งงานในบ้านเรือนจึงมีผลกระทบที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งต่อตัวผู้หญิงและคนในชุมชนโดยรวมด้วย

การทำงานความรู้แบบใหม่ก็ได้ทำให้ผู้หญิงได้สร้างกลุ่มผู้หญิงแบบใหม่ขึ้นมาด้วย ผู้หญิงยังมีการรวมตัวกันแบบหลวมๆ ด้วยการพบปะแลกเปลี่ยนความรู้ ข่าวสารความเคลื่อนไหวต่างๆ แบบไม่เป็นทางการ มีที่ปรึกษาปรับทุกข์ช่วยกันหาทางออก ทำให้เกิดความมั่นใจในการทำงานและเป็นกำลังใจให้แก่กัน ซึ่งเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการเหล่านี้มีส่วนอย่างสำคัญในการสนับสนุนให้ผู้หญิงได้สามารถทำงานอยู่ได้ เป็นการสร้างความมั่นใจให้ผู้หญิงกล้าออกมาสู่พื้นที่สาธารณะมากขึ้น เครือข่ายของผู้หญิงแบบไม่เป็นทางการนี้เป็นส่วนความสัมพันธ์ที่ขยาย

ออกกว้างขวางกว่าเครือข่ายของผู้หญิงแบบเดิม เพราะได้ขยายข้ามพืด ข้ามกลุ่มอาชีพ เครือข่ายมีผู้หญิงที่หลากหลายมาร่วมกันแลกเปลี่ยนในเรื่องใหม่ๆที่กลุ่มเธอได้ประสบพบพาน

การก้าวเข้าสู่การทำงานเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง ผู้หญิงเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการริเริ่มโครงการต่างๆที่สามารถตอบสนองการแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนในครอบครัว เป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคมให้กับผู้หญิงที่สามารถแก้ไขปัญหาที่เป็นปัญหาส่วนรวมของชุมชนและสามารถแสดงบทบาทในการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาของตนเองได้มากขึ้น งานเหล่านี้แม้จะถูกมองว่าเป็นงานที่ผู้ชายไม่ทำเพราะไม่มีความสำคัญและเรื่องเหล่านี้ยังถูกสร้างภาพว่าเป็นเรื่องที่เป็นผลกระทบต่อครอบครัวจึงควรเป็นเรื่องของผู้หญิง การที่ผู้หญิงออกมาทำกิจกรรมเพื่อชุมชนจึงเป็นก้าวที่สำคัญของการเรียนรู้ที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชาย

การเปิดพื้นที่ทางสังคมของผู้หญิงในระดับชุมชนด้วยการทำงานเพื่อส่วนรวมภายในชุมชนที่เริ่มจากการทำกิจกรรมต่างๆที่กำหนดมาจากหน่วยงานภาครัฐทำให้ผู้หญิงมีความจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานต่างๆ เช่นเทศบาล สาธารณะสุข โรงพยาบาล และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนงานที่กำหนด เป็นสร้างสมประสบการณ์ในการแก้ปัญหา การทำงานร่วมกับคนอื่น และเกิดเครือข่ายของความสัมพันธ์ที่เป็นฐานของการสนับสนุนให้ผู้หญิงสามารถก้าวออกสู่การเรียนรู้ในด้านอื่น ๆ ที่เป็นการเพิ่มอำนาจให้กับผู้หญิง การสร้างบทบาทใหม่ของผู้หญิงที่มากกว่าการเป็น แม่ เมียและลูกสาวได้เปิดมิติการมองบทบาทของผู้หญิงในแง่มุมใหม่ๆที่ทำทลายต่อสังคมภายในชุมชนที่อยู่โดยรอบที่มีวัฒนธรรมความเชื่อทางเพศที่ไม่เสมอภาคมาอย่างยาวนาน

การเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาของผู้หญิงทำให้พื้นที่ของผู้หญิงขยายมากขึ้นตามเส้นทางของกระบวนการพัฒนาที่มีแนวทางการใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งในการทำงานเพื่อขับเคลื่อนผลักดันให้เกิดการพัฒนาที่เน้นการมีส่วนร่วม ชุมชนจึงไม่ใช่พื้นที่ของกลุ่มคนที่เป็ญญาติหรือเสมือนญาติที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันอย่างเหนียวแน่นเหมือนอดีต สายสัมพันธ์ของผู้คนที่เคยยึดโยงพึ่งพาอาศัยกันเพื่อความอยู่รอดในลักษณะของสังคมเดิมเริ่มอ่อนแรงลง ทั้งนี้เพราะกระแสของการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจ ที่ทำให้คนต้องพึ่งพาสังคมภายนอกมากขึ้น

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกประการคือ การเมืองที่เข้ามาสร้างรูปแบบความสัมพันธ์แบบใหม่ให้เกิดขึ้นทำให้คนในชุมชนต้องพึ่งพาอาศัยคนภายนอก การเข้ามาของ

ปัจจัยภายนอกเหล่านี้ได้ส่งผลอย่างน้อยสองประการคือหนึ่งเกิดรูปแบบใหม่ของการควบคุมและครอบงำให้ชุมชนต้องตกอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์แบบใหม่ที่ยึดอยู่กับผลประโยชน์เฉพาะหน้า ประการที่สองการครอบงำนี้ทำให้เกิดการเรียนรู้อำนาจแบบใหม่ที่ชุมชนมีสิทธิเลือกที่จะต่อรองหรือประนีประนอมโดยมีผลประโยชน์เป็นที่ตั้ง ชุมชนเองก็ได้เรียนรู้จักเกมของอำนาจและพัฒนาตนเองโดยการสร้างทางเลือกที่หลากหลายให้กับตนเอง ผู้หญิงในฐานะสมาชิกของชุมชนก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงจากภาวะดังกล่าวได้ ดังนั้นการเข้ามาของปัจจัยต่างๆจากภายนอกไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาจากรัฐในด้านต่างๆ โครงการพัฒนาจากภาคเอกชนที่สร้างวิธีการทำงานแบบมีส่วนร่วม ทั้งสองวิธีได้สร้างการเรียนรู้ที่สำคัญให้เกิดขึ้นกับผู้หญิงเพราะการทำงานที่แตกต่างหลากหลายของวิธีการ ตลอดจนหน่วยงานที่พกพาวิธีคิด วิธีการทำงานที่มีลักษณะเฉพาะของหน่วยงาน ผู้หญิงจึงได้เรียนรู้การทำงานทั้งสองแบบ แบบที่ทำกับรัฐก็จะทำให้ได้รับการยอมรับและมีสถานะภาพ ในขณะที่ทำด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมก็จะเป็นการทำเพื่อท้องถิ่นและสร้างประโยชน์อย่างแท้จริงให้เกิดขึ้นด้วยการทำงานที่มีรูปธรรม จับต้องได้ สิ่งที่เกิดขึ้นได้สร้างให้ผู้หญิงมีความเข้าใจถึงตำแหน่งแห่งที่ของตนเองว่ามีความสำคัญอย่างไรต่อพื้นที่ที่ตนเองดำรงอยู่ โดยผู้หญิงได้สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมที่เกิดขึ้นมีผู้หญิงเป็นพลังผลักดันที่สำคัญและมีบทบาทในการทำงาน เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ

ผู้หญิงแม่ฮ่องสอนได้เริ่มสั่งสมความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่และได้นำความรู้ที่มีอยู่ในตัวของแต่ละคนออกมาเพื่อให้สามารถนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงที่สร้างสรรค์เพื่อส่วนรวมได้โดยที่มีแนวทางที่สำคัญได้แก่ แนวทางหรือการสร้างพื้นที่เพื่อเปิดโอกาสให้คนเหล่านี้ได้แสดงศักยภาพที่มีอยู่และการรวมกันทำงานในพื้นที่ที่เป็นทรัพย์สินร่วมของเมือง ยังเป็นการตอบโต้ แนวทางในการพัฒนาสมัยใหม่ที่มีรัฐเป็นศูนย์กลางและมองแต่ด้านที่เป็นวัตถุ ขณะที่ชาวบ้านจะให้ความสำคัญกับความเป็นคนด้วยการสร้างสายสัมพันธ์ในระหว่างหมู่คน สร้างความไว้วางใจ ความเข้าใจและยังฟื้นฟูความเป็นกลุ่มหรือชุมชนซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญของท้องถิ่น

การสร้างกิจกรรมต่างๆในพื้นที่ผ่านปัญหาที่เป็นพื้นที่สาธารณะของเมืองร่วมกัน ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงในระบบความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับชุมชนและพื้นที่ของความเป็นเมืองที่ต่างไปจากเดิม เกิดการจัดความสัมพันธ์ใหม่ภายในสังคมของกลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรม การโยกคน พื้นที่ กิจกรรม ทำให้คนได้มีโอกาสแสดงออกถึงการรับรู้ว่ามีพื้นที่ใหม่ที่มีความหมายเพียงกายภาพแต่มีความสัมพันธ์กับส่วนอื่นๆเช่น พื้นที่หนองจองคำสัมพันธ์กับเศรษฐกิจในฐานะพื้นที่ที่มีความสำคัญด้านการท่องเที่ยว มีวัดเป็นตัวแทนทางอัตลักษณ์ของความเป็นไทใหญ่

พระธาตุคอกยงมูที่สัมพันธ์กับความเชื่อ ความศรัทธาของคนแม่ฮ่องสอนเป็นต้น พื้นที่เหล่านี้มีความสัมพันธ์อยู่กับวิถีชีวิตของคนแม่ฮ่องสอนมาอย่างยาวนาน

การเข้าร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัญหาร่วมของเมืองผู้เข้าร่วมจะมีสัดส่วนของผู้หญิงจำนวนมากที่เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงาน การทำงานในพื้นที่สาธารณะของเมืองได้สร้างความรู้และสร้างบทบาทใหม่ให้กับผู้หญิง เกิดมิติการเรียนรู้ใหม่ๆ ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร พบปะกับผู้คน ทำให้โลกของผู้หญิงกว้างขึ้น ที่สำคัญทำให้ผู้หญิงสามารถนำศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเองออกมาเพื่อการทำงานในพื้นที่สาธารณะมากขึ้น การเข้าร่วมกิจกรรมของผู้หญิงที่ผ่านมาได้แก่

การพัฒนาหนองจองคำ ที่มีทีมประสานงานแม่ฮ่องสอนเมืองนำอยู่เป็นผู้ขับเคลื่อนกิจกรรม โดยมีองค์ประกอบของคณะทำงานที่มาจากหลายฝ่าย ในองค์ประกอบนี้มีตัวแทนภาคชุมชนที่เป็นผู้หญิงเข้าร่วม ประมาณ 50 % ของคณะทำงาน ทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ตลอดจนวางแผนงานและเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการแก้ปัญหาการเน่าเสียของหนองจองคำที่เริ่มกระบวนการจากการสำรวจพื้นที่ เก็บข้อมูล การจัดเวทีในระดับจังหวัดเพื่อระดมความคิดเห็นจากชุมชน เทศบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยกันแก้ปัญหาหนองจองคำ ทีมประสานงานชุดนี้มีการประชุมร่วมกันทุก สามเดือนเพื่อสร้างการติดตามงาน

ด้านการพัฒนาลำน้ำปู้ ที่เป็นเรื่องการจัดการลำน้ำธรรมชาติสายที่ไหลผ่านตัวเมืองให้ยังคงสภาพตามธรรมชาติผ่านการทำกิจกรรมการดูแลรักษาของอาสาสมัครกู้สำน้ำที่เป็นกรรวมกลุ่มกันของผู้หญิงชาวบ้านในชุมชนที่ยังคงอาศัยลำน้ำสายนี้โดยมีการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องได้แก่ประชุมเกี่ยวกับกิจกรรมการพัฒนาลำน้ำปู้ เพื่อวางแผนการดำเนินงานในแต่ละช่วงเวลาหลังจากนั้นอาสาสมัครกู้สำน้ำสำรวจและจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับลำน้ำปู้ ตลอดจนการลงมือสร้างรูปธรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่เป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจในการรักษาสิ่งแวดล้อมให้กับเมืองแม่ฮ่องสอนนั่นคือการติดตั้งเครื่องมือบำบัดน้ำเสียในระดับครัวเรือนเพื่อทำการบำบัดน้ำเบื้องต้นก่อนการทิ้งลงสู่พื้นที่สาธารณะ กลุ่มอาสาสมัครกู้สำน้ำได้ทำหน้าที่รณรงค์ตามบ้านเรือนที่อาศัยอยู่บริเวณสองฝั่งให้เห็นถึงความจำเป็นของการบำบัดน้ำเสียก่อนที่จะทิ้ง และสามารถทำให้คนเข้าร่วมในโครงการเพื่อทดลองร่วมกันเป็นจำนวน 30 หลังคาเรือนและยังสามารถจัดตั้งกองทุนเพื่อการบำบัดน้ำเสียขึ้นเพื่อขยายแนวทางนี้ออกไปให้มากขึ้น ระบบการบำบัดน้ำเสียที่เริ่มจากต้นทางอาสาสมัครกู้สำน้ำจะได้รับการฝึกอบรมและสร้างความเข้าใจจาก

โครงการเมื่อนำอยู่ในหลักคิดของการบำบัดที่ค้นพบว่าในที่สุดแล้วการที่ทุกคนเริ่มกำจัดของเสียกันตั้งแต่ที่บ้านในที่สุดก็จะสามารถช่วยลดต้นทุนและภาระของสังคมโดยรวมได้

กิจกรรมสำคัญอีกเรื่องคือการคัดแยกขยะในชุมชน เป็นการเริ่มต้นจากการศึกษาดูงานในพื้นที่การทำงานของเครือข่ายที่ไปศึกษาดูงาน เมื่อกลับมากลุ่มแม่บ้านจากชุมชนต่างๆ ได้กลับมาถ่ายทอดประสบการณ์และเริ่มนำความรู้ที่ได้จากการทำงานทดลองทำในชุมชนเพื่อให้เกิดการคัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้ง โดยกลุ่มผู้หญิงเหล่านี้ได้หาความรู้เพิ่มเติมจากการเชิญวิทยากรที่มีความรู้มาอบรมแล้วช่วยกันขยายผลเรื่องการคัดแยกขยะ และมีการตั้งจุดรับซื้อภายในชุมชน โดยมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อรับซื้อขยะที่คัดแยกแล้ว

การเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมเหล่านี้จะมีสัดส่วนการเข้าร่วมของผู้หญิงมากกว่า 70 % เพราะผู้หญิงตระหนักถึงปัญหาในเรื่องสิ่งแวดล้อมที่สัมพันธ์อยู่กับชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเธอ

เขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนนับว่าเป็นศูนย์กลางของความเจริญของเมืองที่มีชุมชน มีศูนย์ราชการ เป็นพื้นที่ที่สามารถรับและกระจายข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว ประกอบการเป็นเมืองขนาดเล็กทำให้ความสัมพันธ์ของคนที่อยู่อาศัยร่วมกันภายในเมืองมีมาก ผู้หญิงที่อาศัยอยู่ในชุมชนเขตเมืองแม้จะมีการศึกษาแบบที่เป็นทางการไม่มากนัก แต่สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการปรับตัวและรับรู้สิ่งใหม่ๆ ที่เข้ามาอย่างต่อเนื่องประกอบกับการเป็นเมืองท่องเที่ยว จึงมีส่วนสำคัญทำให้เกิดการปรับตัวเพื่อรับรู้โลกภายนอกผ่านการสื่อสารกับคนต่างถิ่นทำให้เกิดความเข้าใจถึงสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ดี ประกอบกับการได้รับความรู้ที่เสริมสร้างผ่านการฝึกอบรมต่างๆ ที่หน่วยงานจัดให้ จึงเป็นช่องทางที่สำคัญให้ผู้หญิงสามารถฝึกฝนตนเองในพื้นที่สาธารณะและกล้าที่จะแสดงออกมากขึ้น ดังนั้นพื้นที่ความเป็นเมืองจึงเป็นปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่ช่วยสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับผู้หญิง ที่สามารถเชื่อมโยงตัวเองว่าเกี่ยวข้องกับสังคมใหญ่อย่างไร และสภาพบริบทของสังคมใหญ่มีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับชีวิตอย่างไร ดังนั้นการเข้าร่วมกิจกรรมแต่ละครั้งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีคิดที่มีการเชื่อมโยงความอยู่รอดทางเศรษฐกิจของตนเองกับการสร้างการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมว่าเป็นเรื่องที่ต้องทำร่วมกัน การรับรู้ในพื้นที่สาธารณะในเมืองที่มีอัตลักษณ์เฉพาะเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งรายได้ที่เกิดจากการมาท่องเที่ยว ดังนั้นพื้นที่สาธารณะของแม่ฮ่องสอนจึงมิได้มีความหมายแค่กายภาพที่หยุดนิ่งแต่หมายถึงชีวิตทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมือง

การเปลี่ยนแปลงของผู้หญิงจึงเกิดขึ้นได้ท่ามกลางการดำเนินชีวิต ที่บางครั้งต้องต่อรอง ประณีประนอมและขัดขึ้นเพื่อให้ตนเองมีพื้นที่ในการแสดงบทบาทและได้รับการยอมรับจากสังคม มีพื้นที่สำหรับการพบปะสื่อสารกับคนอื่น พื้นที่ที่ผู้หญิงใช้เพื่อแสดงบทบาทต่างๆในสังคมจึงเป็น พื้นที่เพื่อการแสดงให้เห็นตัวตนของผู้หญิง

การเข้าสู่พื้นที่สาธารณะนำไปสู่การสร้างนิยามใหม่ของผู้หญิง “ถ้าไม่มีแม่หญิง งานบะ แลแล้ว” “ทุกปีออกไปดูได้ มีแต่แม่หญิงยะการ” “ไม่มีใครเห็นพวกเรา ถ้าเราไม่เริ่มทำก่อน” “ทำไมหนองจอกคำชาวบ้านถึงไม่มีสิทธิ จะทำอะไรกับหนองแต่ละครั้งก็ต้องไปขออนุญาตทาง ราชการ ทั้งๆที่หนองอยู่ในชุมชนเรา”

คำพูดเหล่านี้เป็นการสะท้อนให้เห็นว่า ผู้หญิงเริ่มมองตนเองว่ามีความสำคัญและมี คุณค่า จินตนาการในเรื่องพื้นที่ของผู้หญิงจึงไม่ได้จำกัดอยู่แต่ในเฉพาะครัวเรือนเท่านั้น การ ขยายพื้นที่ทางความคิดของผู้หญิงที่กว้างขึ้นเช่นนี้แม้จะได้รับการโต้แย้งจากวิถีคิดในระบบชายเป็น ใหญ่ว่าเป็นการขยายพื้นที่ ที่ยังมีส่วนสัมพันธ์กับความเป็นผู้หญิงในเรื่องเกี่ยวกับการดูแลคน การทำอาหาร เป็นการทำงานที่อยู่ข้างหลัง เป็นการขยายบทบาทของตนเองออกไปไม่น่าจะเป็น เรื่องของการเปลี่ยนแปลงเพราะผู้หญิงยังคงยึดติดกับอุดมการณ์เรื่องครอบครัวอยู่ การมองเช่นนี้ ทำให้เห็นว่าผู้หญิงไม่สามารถที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงใดๆและมีความตายตัวหยุดนิ่งมากเป็นการ ตอกย้ำและสร้างความเป็นรองให้ผู้หญิง และเป็นการให้คุณค่ากับผู้ชายว่า ผู้ชายเท่านั้นที่สามารถ เปลี่ยนแปลงและไปข้างหน้า บทบาทการทำงานที่ผู้หญิงออกมาทำในพื้นที่สาธารณะเป็นเรื่อง เป็น งานที่ผู้ชายเขาไม่ทำกันผู้ชายจะขยับไปทำบทบาทอื่นที่สูงกว่า การคิดเช่นนี้กลับสะท้อนให้เห็น ถึงการสูญเสียบทบาทในบางเรื่องของผู้ชายในพื้นที่สาธารณะ และการสูญเสียบทบาทนี้เองก็ได้ สร้างการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอย่างน้อยสองแบบคือ เกิดการยอมรับในบทบาทและความสามารถ ของผู้หญิงว่ามีศักดิ์ศรีและไม่ได้มีความแตกต่างจากผู้ชาย เกิดเป็นความขัดแย้งในรูปแบบที่แสดง ให้เห็นสำนึกของผู้ชายในด้านสิทธิที่มีลักษณะของการอิจฉาและต้องการทำลายด้วยวิธีการนินทา ถิ่นหลัง การกล่าวโจมตีหรือแม้แต่การพูดจาให้ร้ายเพื่อสร้างความเสื่อมเสียให้เกิดขึ้นกับฝ่ายหญิง ให้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อที่ตนเองจะยังคงมีพื้นที่ทางสังคมอยู่ไม่ถูกเบียดขับออกไป เป็น กระบวนการต่อสู้ของระบบคิดชายเป็นใหญ่ในพื้นที่ของกระบวนการพัฒนาจึงเป็นเรื่องที่ต้องให้ ความสำคัญเพราะเป็นแบบฝึกหัดของการเรียนรู้ของการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ระหว่างหญิงชายที่ทำให้มองเห็นการต่อรอง ช่วงชิงและประณีประนอมเพื่อสถาปนาการนิยาม ความหมายใหม่ให้กับเพศของตนเองได้มีพื้นที่ในทางสังคม อย่างไรก็ตามการต่อรองเพื่อ

เปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชายมิได้มีแต่ในพื้นที่สาธารณะเท่านั้นพื้นที่ในระดับครัวเรือนเองก็สามารถมองเห็นการต่อรองช่วงชิงกันในหลายรูปแบบ ตามสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงและเปิดกว้างเพื่อสร้างทางเลือกให้กับคนที่หลากหลายมากขึ้น

ความเปลี่ยนแปลงในการให้ความหมายแก่ตนเองของผู้หญิงที่เห็นว่าผู้หญิงเป็นผู้ที่มีความรู้และเป็นผู้ที่มีพันธกิจต่อเมืองรวมถึงความตระหนักว่าหากปราศจากคนทำงานที่เป็นผู้หญิงแล้วกิจกรรมหรืองานนั้นๆ ไม่มีทางที่จะสำเร็จได้ ความเปลี่ยนแปลงนี้ยังสัมพันธ์อยู่กับการปรับเปลี่ยนบทบาทในครอบครัว

การประกอบสร้างทางสังคม (SOCIAL CONSTRUCTION) ในเรื่องการแบ่งบทบาทหน้าที่ระหว่างหญิงชาย (DIVISION OF LABOUR) ที่ทำให้ผู้หญิงผูกติดอยู่กับครอบครัว ทำหน้าที่เพื่อให้เกิดการดำรงเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ สืบทอดทางวัฒนธรรมคุณค่าที่หลากหลาย เป็นพื้นที่ที่ผู้หญิงมีอำนาจในการจัดการ การตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่สืบทอดอุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชายที่ไม่เท่าเทียมให้ดำรงอยู่ อย่างไรก็ตามเมื่อสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบเศรษฐกิจที่เน้นการผลิตเพื่อการค้าและมีการแข่งขันกันสูงในระบบการผลิตแบบใหม่ ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น ผู้หญิงในฐานะผู้มีส่วนสำคัญในฐานะผู้จัดการดูแลเรื่องการดำรงชีวิตของคนในบ้านจำเป็นต้องขยายพื้นที่ทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเข้าสู่การแข่งขันในระบบเศรษฐกิจแบบใหม่มากขึ้นทั้งนี้เพื่อความอยู่รอด การขยายพื้นที่ทางเศรษฐกิจของผู้หญิงสามารถทำได้โดยใช้ระบบความสัมพันธ์และประสบการณ์ที่เกิดจากการทำการค้าขายเล็กๆน้อยๆตามเวลาว่างที่มีขยายพื้นที่ทางการค้าของตนให้กว้างออกไปมากขึ้น การค้าที่เคยทำแค่ของเล็กๆน้อยๆเพื่อหารายได้ช่วยครอบครัว ได้แปรเปลี่ยนสู่การผลิตที่มีปริมาณมากขึ้น มีการจัดการเป็นระบบและเป็นเวลา เส้นทางการค้าของผู้หญิงที่ทำการค้ามาแต่อดีต บางรายสามารถเติบโตไปพร้อมกับการแนวทางทางเศรษฐกิจแบบใหม่ กลายเป็นอาชีพหลักของครอบครัวที่สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวอย่างเป็นกอบเป็นกำ ในขณะที่ผู้หญิงบางกลุ่มกลับไม่สามารถเข้าสู่ระบบการแข่งขันและสร้างช่องทางการค้าตามกระแสหลักได้ เพราะขาดปัจจัยพื้นฐานในการผลิต ประสบกับการถูกเอาเปรียบทางสังคมมากขึ้น นอกจากนี้ยังถูกเบียดขับจากระบบการค้าสมัยใหม่ที่สร้างสินค้าใหม่ๆขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือต่างๆที่เกี่ยวกับอิเล็กทรอนิกส์ เทปเพลง แผ่นซีดีผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการผลิตสมัยใหม่ที่มาจากโรงงานเป็นต้น

เมื่อกลับมาดูการเปลี่ยนแปลงในครัวเรือนของพื้นที่ที่ทำการศึกษาก็จะเห็นว่าผู้หญิงไทใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทในเรื่องครอบครัวในแง่ของการมีภาระหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องทางเศรษฐกิจมากขึ้นเพราะสภาพการค้าขายที่ต้องเน้นการแข่งขันและการทำเวลา การมีบทบาทมากขึ้นทางเศรษฐกิจได้สร้างความเชื่อมั่นในการออกสู่สังคมของพวกเธอที่ผูกติดอยู่กับสำนักของการดูแลความเป็นอยู่ของคนในครอบครัว ในเรื่องนี้ พี่พรรณ เจ้าของธุรกิจรับส่งของระหว่างเชียงใหม่กับแม่ฮ่องสอนได้เล่าประสบการณ์ให้ฟังว่า

“ เธอแต่งงานกับตำรวจ ก็ทำหน้าที่เป็นแม่บ้านเหมือนคนอื่น แต่ว่า เบื่ออยากจะทำขาย ก็เริ่มจากการทำอาหารวางขายหน้าบ้าน ต่อมาเห็นว่าแม่ฮ่องสอนยังไม่มีใครทำธุรกิจส่งของไปมาระหว่างเมือง บางครั้งเวลาจะส่งของต้องรอรถโดยที่มีแค่วันสองเที่ยวและไม่สะดวก เลยคิดทำ และก็ทำมาจนทุกวันนี้ ก็พอมีรายได้เพิ่มการรับส่งของ ทำให้ไม่มีเวลามากนัก งานยุ่ง ตอนหลังแฟนก็เลยลาออกจากตำรวจมาช่วยดูแลเอาของขึ้น เช็คของ พี่เลยมีเวลาทำงานอย่างอื่น ตอนนี้เป็นประธานชุมชนและเป็นประธาน อสม.ด้วย”

หากเป็นผู้หญิงที่ค้าขายก็จะยังมีอำนาจในการควบคุมทางเศรษฐกิจของบ้านได้ด้วยการมาร่วมกิจกรรมที่เป็นพื้นที่ส่วนรวมมากขึ้นพวกเธอกลับมาได้ละทิ้งอุดมการณ์การเป็นแม่และเมียที่ดี ไม่ว่าจะออกไปร่วมกิจกรรมมากมายเพียงใดสิ่งที่เธอต้องระลึกไว้เสมอคือการต้องทำหน้าที่ของหน้าที่เพื่อคนอื่นได้ トラบเท่าที่เธอไม่ละทิ้งอุดมการณ์ความเป็นหญิง ก็จะสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างราบรื่นและได้รับการยกย่องจากสังคม แต่ในขณะที่เดียวกันกลับเป็นการเพิ่มภาระให้ผู้หญิงมากขึ้น การยึดเอาอุดมการณ์เหล่านี้เป็นของตนเองส่งผลให้ผู้หญิงไม่สามารถหลุดพ้นจากอุดมการณ์ที่ครอบงำเธออยู่ ขณะที่ผู้หญิงต้องทำสองสิ่งควบคู่กันไป พวกเธอกลับรู้สึกสำนึกที่สำคัญคือ ความมีศักดิ์ศรีเท่ากับผู้ชาย ไม่ได้ได้อยู่ข้างให้ผู้ชายเป็นคนเลี้ยงดูฝ่ายเดียว การทำงานในพื้นที่ครัวเรือนไม่ให้อภัยพร่องจึงกลายเป็นเครื่องมือในการต่อรองกับผู้ชาย ครอบครัวและสังคมเพื่อพัฒนาความสามารถของตนเอง ได้รับการยอมรับและมีสถานะภาพ การออกสู่พื้นที่สาธารณะยังเป็นการได้หลีกเลี่ยงความจำใจในเรื่องงานประจำวันที่ต้องทำอย่างไม่รู้เห็นเห็น้อยและไม่ได้รับผลตอบแทนใดๆ เพราะงานบ้านไม่เคยได้รับการยอมรับว่าเป็นงานแต่เป็นหน้าที่ที่สังคมกำหนดให้ว่าเป็นหน้าที่ของผู้หญิง เหม ผู้หญิงที่ทำงานเพื่อสร้างความมั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัยได้อธิบายถึงการที่เธอสามารถออกมาร่วมงานภายนอกได้โดยไม่มีปัญหาขัดแย้งกับสามีว่า

“จะทำงานทุกอย่างจนเสร็จเรียบร้อย ไม่ให้ใครว่าได้ แล้วถึงจะไปทำงานให้ชุมชน ร่วมประชุม ไม่มีประชุมก็ได้คุยกันบ้าง การได้ทำงานแบบนี้ สนุก มีเพื่อนไม่น่าเบื่อเหมือนอยู่แต่บ้าน ได้เปิดหูเปิดตา แล้วก็ไม่ง้อด้วย”

อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมความเชื่อของไทยใหญ่ ที่เชื่อว่า ผู้ชายเป็นคนทำงานนอกบ้าน ผู้หญิงทำงานบ้าน ดูเหมือนจะเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับความเป็นจริงที่ว่าผู้หญิงไทยใหญ่ทำอาชีพค้าขายนอกบ้าน เป็นคนที่ควบคุมเศรษฐกิจของครอบครัวมาแต่อดีต ความเชื่อนี้จะลดลงโดยเฉพาะกับผู้หญิงที่เป็นแม่ค้าในตลาดบอกว่า “ถ้าผู้ชายมีเงินเดือน ผู้หญิงไม่มีงานทำมันจะกดขี่ ทำให้ผู้หญิงต้องทำงานและมีความรับผิดชอบบางครั้งกลายเป็นผู้หญิงรับผิดชอบมากกว่าผู้ชาย ต้องหาเงินเผื่อๆเงินใครเงินมันอีกต่างหาก เมื่อเป็นเมืองมากขึ้น ผู้หญิงก็ต้องทำงานหาเงินมากกว่าเบมือขอผู้หญิงก็มีศักดิ์ศรีเหมือนกัน” ทำให้เห็นว่าเส้นแบ่งพื้นที่ของความเชื่อในเรื่องการแบ่งบทบาทหน้าที่ระหว่างผู้หญิงผู้ชายเริ่มมีลักษณะที่ไม่คงเส้นคงว่า ทั้งนี้เป็นเพราะอิทธิพลของระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ที่มีส่วนช่วยเปิดพื้นที่ให้กับการรับรู้ของผู้หญิงทำให้ได้เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่จากการพบปะผู้คนที่หลากหลายมากขึ้น ความรวดเร็วของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทำให้พวกเขากลายเป็นส่วนหนึ่งของกระแสความเคลื่อนไหวต่างๆในเมือง

4.2 ลำดับต่อสมบัติร่วมของเมือง

การร่วมกิจกรรมในระดับชุมชนที่เป็นแบบฝึกหัดบทที่หนึ่งหรือเป็นจุดเริ่มต้นของการเตรียมความพร้อมและสั่งสมประสบการณ์การทำงานในพื้นที่สาธารณะซึ่งหมายถึงเริ่มทำให้ผู้หญิงได้เปลี่ยนแปลงการอธิบายต่อตนเองในฐานะผู้หญิง ถือได้ว่าเป็นกระบวนการในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้หญิงมากขึ้น การขยายพื้นที่ของการทำงานจากชุมชนสู่สนามของการการพัฒนาในระดับเมืองจึงเป็นพัฒนาการในอีกระดับหนึ่งของผู้หญิง

โครงการเมืองน่าอยู่เป็นกระบวนการการทำงานด้านการพัฒนาที่เน้นกระบวนการของการทำงานที่มีความเชื่อมโยงกับพื้นที่ต่างๆในหลายระดับตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ ที่มีความสัมพันธ์กันด้วยกระบวนการที่สัมพันธ์โยงใยกันอยู่ทำให้ผู้หญิงที่เข้าร่วมการพัฒนากับหน่วยงานทั้งภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน ได้เคลื่อนตัวเข้าสู่พื้นที่สาธารณะ ที่ก้าวข้ามผ่านเส้น

แบ่งระหว่างพื้นที่ส่วนตัวกับพื้นที่สาธารณะ ประกอบกับการได้รับผลกระทบจากปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตในพื้นที่ส่วนตัว

การเข้าร่วมทำกิจกรรมเช่นการพัฒนาพื้นที่สาธารณะหนองจอกคำ พระธาตุคอกองมู และพื้นที่สาธารณะอื่นๆในเขตเมืองเป็นการเรียกร้องสิทธิในการมีชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีและเพื่อเป็นการสร้างรูปธรรมการจัดการโดยชุมชนคนท้องถิ่นตลอดจนเป็นการเรียกร้องสิทธิในการจัดการดูแลทรัพยากรธรรมชาติที่ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้ใช้เพื่อสร้างให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจและมีสภาพแวดล้อมที่ดี

การเข้าร่วมทำกิจกรรมการสำรวจสภาพปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่สาธารณะต่างๆในเขตเมืองของผู้หญิง เกิดเป็นความรู้ชุดใหม่ที่ผู้หญิงไม่เคยรับรู้ทั้งจากการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมของครอบครัวและระบบการเรียนการสอนของโรงเรียนที่มีรัฐเป็นผู้จัดความรู้ชุดนี้อาจเป็นความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนแต่ไม่ได้รับความสำคัญเท่ากับความรู้ใหม่ที่รัฐเป็นผู้นำเสนอผ่านโรงเรียนและสื่อต่างๆ ประกอบกับความรู้ชุดนี้อาจเป็นความรู้เฉพาะผู้ชายที่มีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันอย่างชัดเจนและกีดกันผู้หญิงออก การสำรวจพื้นที่เพื่อสร้างความเข้าใจและความตระหนักต่อปัญหาของชุมชนจึงกลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเสริมสร้างอำนาจให้กับผู้หญิงผ่านกระบวนการเรียนรู้จากการลงมือทำ กระบวนการเรียนรู้แบบนี้เป็นการฟื้นฟูพลังอำนาจของชุมชนขึ้นมาใหม่ ที่สามารถเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับความรู้ชุดอื่นเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาคือความเสื่อมโทรมด้านสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติที่เป็นงานการทำมาหากินของชุมชนความเข้าใจต่อสภาพปัญหาจึงมีความสัมพันธ์ต่อการเข้าถึงการใช้และการควบคุมทรัพยากรในท้องถิ่นและ นำไปสู่การวางแผนเพื่อแก้ปัญหาด้วยตนเอง การมีชุดความรู้ ข้อมูลปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนโดยตรงตลอดจนแผนงานจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถนำไปใช้เพื่อการต่อรองความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐเพื่อสร้างการสนับสนุนและเอื้อประโยชน์ให้กับชุมชน

การประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเมืองเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและจำเป็นเพื่อให้แผนงานที่วางไว้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ ขณะเดียวกันเป็นกระบวนการของการทำงานที่สร้างความมือและเรียนรู้การทำงานร่วมกันของคนหลายฝ่ายเพื่อเป็นการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับประชาชนตลอดจนความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชายที่ซ่อนทับอยู่ระหว่างภาครัฐกับประชาชน นอกจากนี้ยังเป็นการระดมทรัพยากรในด้านอื่นๆที่จำเป็นต้องใช้ในกระบวนการพัฒนาเช่น

งบประมาณ ความรู้ อำนาจการสั่งการบางเรื่องที่เป็นตลอดจนการบริหารจัดการ การที่จะสร้างให้เกิดการประสานงานที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานได้ ผู้หญิงในฐานะที่เป็นส่วนสำคัญต้องเรียนรู้วิธีการสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอกผ่านเวทีการประชุม ตลอดจนการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับกลุ่มอื่นๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อเป็นทุนที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน การประสานกับรัฐในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะของเมืองจึงเป็นการสร้างความสำเร็จให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ชุมชนสามารถดำเนินกิจกรรมตามแผนที่กำหนด รัฐได้ผลงานในเชิงความร่วมมือกับชุมชนตามนโยบายที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นเป็นความร่วมมือบนผลประโยชน์ของแต่ละฝ่าย การประสานงานในการทำกิจกรรมที่เป็นบทเรียนที่สำคัญคือการต่อรองและการประนีประนอม เป็นการประสานงานที่มีความเท่าเทียมระหว่างสองภาคส่วนไม่ใช่การร้องขอและขอมตามโดยมีฝ่ายรัฐเป็นผู้กำหนดเงื่อนไข ควบคุมและสั่งการ

การจัดการด้านงบประมาณ เป็นความรู้อีกชุดที่สร้างการเปลี่ยนแปลงให้ผู้หญิงเกิดความมั่นใจและเชื่อมั่นในตนเองว่ามีความสามารถและศักยภาพในการจัดการงบประมาณที่เป็นเรื่องของส่วนรวม ที่มีความโปร่งใส สร้างการตรวจสอบอย่างเป็นระบบ เป็นการจัดการงบประมาณในแนวราบที่ประหยัดและคุ้มค่ากับงานที่ทำ การจัดการในทึ้นนี้ไม่ได้มีความหมายเพียงแค่การใช้แต่หมายถึงกระบวนการตัดสินใจในการใช้งบประมาณที่ผู้หญิงมีส่วนอย่างสำคัญต่อการจัดการดังกล่าว การที่ผู้หญิงเข้ามามีส่วนรับผิดชอบในเรื่องงบประมาณจึงเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคทางเพศที่ผู้หญิงมีสิทธิมีเสียงในการจัดการ โครงการระดับที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของเมืองเป็นการแสดงความรู้ของผู้หญิงในพื้นที่สาธารณะ นอกจากนี้ยังส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระดับชุมชนและภายนอกชุมชนให้เกิดการยอมรับการมีตัวตนของผู้หญิงมากขึ้น

การพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางทุนนิยมเสรี ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อวิถีการดำรงชีวิตของคนจำนวนมาก การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การผลิตเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ เกิดค่านิยมใหม่ๆ ที่มาพร้อมกับความเจริญ หากแต่สิ่งหนึ่งที่ยังคงดำรงอยู่และไม่เคยเปลี่ยนแปลงคือการมอบหมายและการแบ่งงานตามเพศที่สังคมสร้างขึ้นด้วยการกำหนดให้ผู้หญิงทำงานบ้านและทำกับข้าวเพราะเชื่อว่างานนี้เหมาะกับผู้หญิง ในโครงการพัฒนาต่างๆ ที่ผู้หญิงเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ผู้หญิงกลุ่มหนึ่งก็ยังคงนำพางานบ้านเข้าสู่การทำงานในพื้นที่สาธารณะเช่น การทำอาหารเพื่อเลี้ยงคนจำนวนมาก หากแต่การทำงานที่ถูกกำหนดว่าเป็นงานของผู้หญิงในพื้นที่

สาธารณะกลับเป็นงานที่ผู้หญิงใช้เป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทางด้านการพัฒนาต่างๆ เป็นการติดตามกระบวนการความเคลื่อนไหวของโครงการต่างๆที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน เป็นช่องทางหนึ่งที่เข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทในพื้นที่สาธารณะ และสร้างการรับรู้ใหม่กับสังคมว่างานที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ครัวเรือนนั้นมีคุณค่าและมีความสำคัญ และอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์หญิงชายในเรื่องการแบ่งงานกันทำตามเพศที่เกิดจากการประกอบสร้างทางสังคมที่ผันแปรไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ทั้งผู้หญิงและผู้ชายต่างต้องเข้ามามีบทบาทที่ช่วยเหลือแบ่งเบางานในพื้นที่ครัวเรือนมากขึ้น

ความรู้ที่ได้จากการสำรวจปัญหาของพื้นที่แม่ฮ่องสอนได้ทำให้ผู้หญิงมองเห็นความเชื่อมโยงกันระหว่างพื้นที่ต่างๆ ข้ามพรมแดนของการรับรู้เฉพาะพื้นที่ของชุมชน เมื่อประกอบเข้ากับบทบาทของผู้หญิงที่มีสูงยิ่งต่อกิจกรรมต่างๆ จึงทำให้กลุ่มผู้หญิงแม่ฮ่องสอนได้เกิดการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตนเองในฐานะผู้หญิงที่เป็น “ผู้กระทำการ” กับพื้นที่เมืองแม่ฮ่องสอน

การอธิบายความสัมพันธ์เช่นนี้ถือได้ว่าเป็นการสร้างความสำนึกต่อพื้นที่เมืองแม่ฮ่องสอนในลักษณะใหม่ จากเดิมที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนก็เป็นสมบัติของราชการหรือรัฐไทยที่ชาวบ้าน โดยเฉพาะผู้หญิงไม่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย มาสู่ความสำนึกว่าตนเองในฐานะผู้ที่อยู่กับเมืองแม่ฮ่องสอนต้องมีสิทธิและเป็นเจ้าของเมืองแม่ฮ่องสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งตนเองในฐานะผู้หญิงยังต้องลงแรงดูแลรักษาสมบัติของตนเองนี้ไว้อย่างสุดกำลัง

กล่าวได้ว่าความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้เป็นความเปลี่ยนแปลงทางความคิดที่ร้อยรัดให้ผู้หญิงแม่ฮ่องสอนสร้างบทบาทของตนเองอย่างต่อเนื่องมา ความเปลี่ยนแปลงนี้เป็นความเปลี่ยนแปลงในจินตนาการที่ชาวบ้านมีต่อเมือง ทำให้เมืองกลายเป็นสมบัติส่วนรวมของชาวบ้านในที่สุด

กล่าวได้ว่า ความรู้ชุดใหม่ที่ผู้หญิงได้รับการสำรวจและมองเห็นความเชื่อมโยงกันของปัญหาบนพื้นที่ต่างๆ ทำให้ผู้หญิงมีพลังหรืออำนาจมากขึ้นในการอธิบายให้แก่คนรอบข้าง และเมื่อนำความรู้ชุดใหม่มาปฏิบัติโดยการสร้างกิจกรรมต่างๆและประสบผลสำเร็จ ได้ทำให้ผู้หญิงเปลี่ยนความคิดเกี่ยวกับตนเองในฐานะผู้หญิงและนำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมากได้แก่ การเปลี่ยนความหมายของพื้นที่เมืองแม่ฮ่องสอน

นอกจากการได้รับความรู้ชุดใหม่ที่ทำให้ผู้หญิงเปลี่ยนแปลงความคิดต่อตนเองแล้ว คนรอบข้างที่ได้ร่วมงานเมื่อได้เห็นประสิทธิภาพของผู้หญิง ทำให้การทำงานของพวกเธอได้รับการยอมรับ เช่นเมื่อเมืองแม่ฮ่องสอนมีการเปลี่ยนประธานเครือข่ายเป็นผู้หญิง อาจารย์อำพน สวัสดิ์ชัย หนึ่งในคณะกรรมการเครือข่ายกล่าวถึงเธอว่า “คุณเทพินมีความสามารถมาก แม้ว่าเธอจะเป็นผู้หญิง ผมยอมรับความเป็นผู้นำของเธอ”

ความเปลี่ยนแปลงทางความคิดที่สำคัญเช่นนี้ไม่ได้เกิดขึ้นเอง หากเกิดโดยการทำงาน กิจกรรมการแสวงหาความรู้ กิจกรรมพื้นที่ และกิจกรรมเครือข่าย กระบวนการทำงานทั้งหมดคือการสร้างปฏิบัติการทางสังคม (หรือปฏิบัติการทางวาทกรรม) ที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงกรอบการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับพื้นที่เมือง (หรือการเปลี่ยนแปลงวาทกรรม)

4.3 กรณีศึกษาผู้หญิงกับพื้นที่เมืองแม่ฮ่องสอน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของผู้หญิง พื้นที่ กับการพัฒนาเมืองในภาพรวม เพื่อที่จะทำให้เข้าใจได้ชัดเจนมากขึ้น จึงจะศึกษาผู้หญิงแม่ฮ่องสอนสามท่านเพื่อเป็นกรณีศึกษา

ผู้หญิงที่จะกล่าวถึง เป็นผู้หญิงเชื้อสายไทใหญ่ อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน มาแต่เดิม ตั้งแต่เมืองยังมีลักษณะเป็นกิ่งเมืองกิ่งชนบท จนกระทั่งปัจจุบันเมืองมีสภาพของความเจริญมากขึ้น มีนักท่องเที่ยวทั้งคนไทยและคนต่างชาติจำนวนมาก

ที่เทพิน

ที่เทพินอายุประมาณ 59 ปี มีบ้านอยู่ในชุมชนที่ปัจจุบันเรียกว่าชุมชนป๊อกกาดเก่า เป็นประธานชุมชน 2 สมัย เป็นผู้นำชาวบ้านที่แต่งตัวดี บุคลิกท่าทางสง่างาม ได้รับความไว้วางใจจากหน่วยงานของเทศบาลและจังหวัดให้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการหลายชุดที่จำเป็นต้องมีส่วนองค์ประกอบของชุมชน ที่เทพินมีลูกชาย 1 คนทำงานที่กรุงเทพฯ อยู่บ้านดูแลพ่อและแม่ รวมถึงสามีใหม่ที่เป็นข้าราชการปลดเกษียณ บ้านที่เธออยู่จะมีบ้านพี่น้องอยู่ใกล้กันเป็นกลุ่มเครือญาติ

ชีวิตในวัยเด็ก เป็นลูกสาวคนโต อยู่ในครอบครัวที่มีฐานะยากจน เรียนหนังสือจบ การศึกษาภาคบังคับ ต้องออกมารับจ้างทำงานหาเงิน ช่วยเหลือพ่อแม่และเลี้ยงดูน้องๆ ด้วยการเป็นคนงานก่อสร้างตอนกลางวัน พอดตกเย็นก็ขายอ้อยควั่น เมียงอม และถูกพ่อแม่ก็บังคับ ให้แต่งงานกับข้าราชการเพื่อช่วยให้ทางบ้านมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น เมื่อแต่งงานทำให้เธอไม่ต้องออกไปทำงานรับจ้างและต้องทำงานบ้านปิดกวาดเช็ดถู ทำอาหาร ซักเสื้อผ้าให้สามี จนกระทั่งตั้งท้องและเลิกกับสามี เนื่องจากสามีรับราชการและต้องย้ายเข้ากรุงเทพ แต่เธอไม่สามารถติดตามไปด้วยได้เนื่องจากครอบครัวมีความเชื่อว่าผู้หญิงต้องอยู่กับบ้านเมื่อแต่งงานผู้ชายต้องเข้ามาอยู่ในบ้าน พ่อกับแม่จึงไม่อนุญาตให้เดินทางไปด้วย เมื่อต้องเลิกกับสามีทำให้เธอต้องหันมาพึ่งอาชีพค้าขายอีกครั้งเพื่อที่จะมีรายได้เลี้ยงครอบครัวและลูก

พี่เทพินเล่าชีวิตของตนช่วงนี้ไว้ว่า

“ หลังแต่งงาน พี่ก็เป็นคุณนายตั้งแต่เด็ก เพราะสามีพี่เป็นนายทหาร มียศ ร้อยเอกสมยศนั้น เป็นทหารราชการลับ ทำงานกองข่าว มาเจอพี่ซึ่งเป็นแม่ค้าขาย ของในตลาด ตอนเย็นขายขนม สมัยก่อนมีอ้อยควั่น เมียงอม แล้วพี่ก็ทำงาน ก่อสร้างด้วยที่ศาลากลางและโรงพยาบาลปัจจุบันนี้แหละ ตอนแรกขายไอติม เห็น เขาชุดหลุมก่อสร้าง ถ้ามดูเห็นเป็นจำนวนเงินที่เยอะ เลยไปเหมาชุดหลุมเสา ตอน นั้นอายุ 16 ยังไม่คิดว่าเป็นสาวเลย กลางวันทำงานก่อสร้าง ตอนเย็นขายของที่สี่ แยกไฟแดง เมื่อก่อนเป็นแยกเล็ก ๆ เหยย ๆ ขายอ้อยควั่น เมียง มีขนมอาละหว่า และก็ไม่ค่อยมีคนขายอยู่ 2-3 เจ้า ก็ขายดี ขายอยู่ปีกว่า แฟนพี่มาเห็นก็ตามมาดู ที่บ้าน เป็นบ้านโตมีได้ถู่น ไม่มีรั้วรอบขอบชิด เห็นเราเป็นคนสะอาด ล้างจาน ด้วยแป็บ (ผงซักฟอก) บ้านอื่นเขาไม่ทำกัน เกิดชอบ พี่เป็นเด็กไม่รู้เรื่อง เขาเลย เข้าทางพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ อยู่ ๆ ก็มาขอ เราไม่รู้เรื่อง ไม่ได้รักด้วย แต่พ่อบังคับ เลยนะว่าถ้าไม่แต่งจะเอาไปส่งถึงบ้าน พี่เป็นคนขี้กลัวไง พอแต่งงานเขาก็อยู่กับ เราที่นี่ เขาปลูกบ้านใหม่ให้พ่อแม่ บ้านเดิมเป็นไม้ฟาก มองข้างนอกเห็นถึงข้างใน ทำห้องนอนเดี่ยวหนึ่งห้อง เวลาคิดถึงจะได้มานอน แล้วเราก็แยกไป พอดตอนหลัง พี่ท้องโตขึ้นมา เขาจะได้ย้ายเข้ากรุงเทพ ฯ พ่อแม่พี่เป็นคนโบราณ สมัยก่อนจะ ไม่ให้ย้ายตามไปเลย จะไม่ให้ออกจากบ้านเลย “ ถ้าลูกออกไปเสมือนกับฆ่าแม่ แม่พูดแบบนี้เสมอและเป็นลมอยู่บ่อย ๆ ก็เลยแยกกันอยู่ สมัยก่อนโทรศัพท์ก็ไม่มี จดหมายก็ 7- 8 เดือน กว่าจะมาถึง พอคลอกลูกแล้วพี่ก็อยู่บ้านเฉย ๆ ก็ไปเรียน

ตัดเสื้อได้ ไปมีเพื่อนที่เรียนคนหนึ่งเป็นคนสวย มีหนุ่มมาชอบ แต่พี่สาวเขาไม่ให้เอาผู้ชายขึ้นบ้าน เขาก็นัดกันที่บ้านที่ ตอนนั้นพ่อแม่พี่ก็อยู่ด้วย บังเอิญวันนั้นผู้ชายมาก่อนเวลานัด มีพยาบาลคนหนึ่งเป็นแฟนของลูกน้องมาเห็น ก็เขียนจดหมายบอกแฟนพี่ว่ามีผู้ชาย ทางโน้นก็เขียนจดหมายมาต่อว่าพี่ เราไม่รู้เรื่อง เคลียร์กันไม่ได้ ทั้งการยุหย่าจากฝ่ายโน้น ก็เลยเลิกกัน เราแต่งงานอายุ 17 มีลูกอายุ 18 เลี้ยงลูกมาคนเดียว ตอนลูกอายุประมาณ 2 ขวบเขาก็มาดูลูก แต่พี่ไม่รับ เลี้ยงเอง ส่งเลี้ยงเองทั้งหมด”

ต่อมาเมื่อแม่ฮ่องสอนเริ่มมีนักท่องเที่ยวเข้ามา จึงมีการสร้างโรงแรม ทำให้เธอต้องหันมาพึ่งพาเศรษฐกิจที่มาจากภายนอกและรับค่าจ้างราคาถูก ด้วยการทำงานในภาคบริการ จากการทำงานโรงแรมทำให้เธอต้องทำหน้าที่ทุกอย่างตั้งแต่ดูแลทำความสะอาด ทำอาหาร ล้างถ้วยจาน ซักผ้าปูที่นอน ขณะเดียวกันก็ต้องดูแลครอบครัวไปด้วย การทำงานหนักทำให้เธอสุขภาพไม่แข็งแรงและต้องออกจากงาน มาอยู่กับบ้านและได้แต่งงานใหม่อีกครั้ง การแต่งงานครั้งนี้เธอเลือกคนที่มีอายุและมีฐานะ เป็นคนจากกรุงเทพฯ เพื่อที่เธอจะสามารถพึ่งพิงทางเศรษฐกิจได้ ทำให้เธอไม่เคียดแค้นในเรื่องความเป็นอยู่และสามารถดูแลพ่อ แม่ได้

เมื่อไม่ต้องทำงานนอกบ้านเพื่อหาเลี้ยงชีพ ทำให้มีเวลาว่างมากประกอบกับช่วงเวลานั้นเทศบาลเริ่มให้ความสำคัญกับชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านและต่อมาเปลี่ยนเป็นอสม. จึงเป็นช่องทางสำคัญให้เธอได้มีโอกาสเข้าร่วมงานกับชุมชน มีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากทางราชการ มีความรู้จากการฝึกอบรมที่ทางเทศบาลจัดให้ ตลอดจนการฝึกอาชีพ จึงเป็นโอกาสสำคัญที่ทำให้เธอได้แสดงความสามารถและนำประสบการณ์จากการทำงานทั้งงานก่อสร้าง งานโรงแรม และการค้าขาย มาใช้ในการทำงานให้กับชุมชน แต่เธอก็ยังคงทำหน้าที่ดูแลครอบครัว พ่อ แม่ อย่างดีเท่าที่จะทำได้ จึงเป็นการทำงานทั้งในพื้นที่ครัวเรือน พื้นที่ชุมชนไปพร้อมกัน เธอเริ่มทำงานกับชุมชนด้วยการเป็น อสม. เธอเล่าว่า

“ออกจากงานโรงแรมมาอยู่บ้านเฉย ๆ ไม่สบายไปโรงพยาบาล เขาให้ออกกำลังกายบ้าง ก็ไปออกกำลังกาย พอดีมี อสม. ในปีออกมาชวนพี่เป็น อสม. เป็นไม่เท่าไรก็มีการตั้งเป็นชุมชน ประชุมครั้งแรกที่วัดจำกอกโดยผู้ว่า ๆ ตั้งขึ้น 10 ชุมชน ข้าราชการเข้ามามีบทบาทมาก ตั้งครั้งแรกไม่สำเร็จ มันมาก

เกินไป ลืมไปเลย ที่นี้ก็มิทางสาธารณสุข เทศบาล จังหวัด มีบทบาทเข้ามาตั้ง
ชุมชนกันใหม่”

ความล้มเหลวที่เกิดขึ้นนั้นเกิดเพราะความไม่พร้อมในการทำงานให้แก่ชุมชน

“พอตั้งเสร็จก็เป็นแค่กรรมการ เป็นชาวบ้านในชุมชนเฉย ๆ แต่ที่เป็น
คนทำงาน เขาก็ตั้งป่าจันเงินเป็น ประธาน คนในชุมชนเลือก โดยมีเมีย สส.
เข้ามามีบทบาทครอบงำว่าจะเอาคนนี้ เราปฏิเสธไม่ได้เพราะประชุมบ้าน สส.
ซึ่งป่าจันเงินคนนี้เป็นพี่สาวของ ดร. จรูญ เขาเป็นเศรษฐี เขาไม่ทำอะไร ไม่
เคยเข้าชุมชน เวลาจะทำอะไรต้องไปเชิญไปตามแก แกติดการพนัน เราไปหา
แกจะโมโห แต่ก็ไม่ครบเทอม แกไม่ยอมเป็นแล้ว ก็เลยเริ่มกันใหม่”

การทำงาน อสม.และการเริ่มตั้งชุมชน แม้ว่าจะล้มเหลวแต่ก็ทำให้ต้องพบปะกับกลุ่มที่
หลากหลายมากขึ้น ทำงานกับชุมชนด้วยการสำรวจข้อมูลพื้นฐานต่างๆเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่
ของคนในชุมชนทำให้เธอเป็นที่รู้จัก บางครั้งไปประชุมร่วมกับหน่วยงานต่างๆที่ทำงานเกี่ยวข้องกับ
ชุมชนทำให้พื้นที่ของเธอขยายออกไปกว้างขวางขึ้น บทบาทของเธอสูงเด่นมากขึ้นจนได้เป็น
ประธานและกลายเป็นการเริ่มต้นให้แก่ชุมชนอื่นที่จะให้ผู้หญิงขึ้นมาเป็นประธาน

“บางคนก็อยากเป็นแต่ก็ไม่มีใครเลือก อ. อำพลก็อยากเป็นแต่ก็ไม่มีใครเลือก
จนกระทั่งเจ้าของภาคคำ เป็นผู้หญิง มาเป็นประธาน แต่ก็ไม่ได้ทำอะไร พี่
เป็นรองแต่เป็นคนทำ แกละอายุใจก็เลยลาออก เลือกกันใหม่ พี่ก็มาเป็น
ประธานชุมชนคนที่ 3 ปีกภาคเป็นผู้หญิงมาตลอด ปีกอื่นยังไม่มีผู้หญิง
เป็นประธาน ตอนหลังก็มีที่ปีก ปางลื้อ”

การทำงานของเธอในช่วงแรกต้องเผชิญกับปัญหาการไม่ได้รับความร่วมมือทั้งจาก
ครอบครัวและชุมชน เพราะความไม่เข้าใจและคิดว่าเธอมีผลประโยชน์จากการมาทำงานนี้ แต่
เธอก็ยังคงทำเรื่อยมาโดยคิดเสมอว่าสักวันครอบครัวและชาวบ้านในชุมชนจะเข้าใจ เพราะความ
เชื่อที่ว่าการทำงานนี้จะนำประโยชน์มาให้กับชุมชน เพราะการรับรู้ข่าวสารในด้านต่างๆทำให้เธอ
เห็นว่าหน่วยงานของทางราชการมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการทำงานของชุมชนมีอยู่
หลายหน่วยแต่ว่าไม่รู้จะเริ่มต้นกับชาวบ้านอย่างไร เธอจึงเป็นเสมือนสื่อกลางระหว่างชาวบ้านกับ

ชุมชนเพื่อนำผลประโยชน์เข้าสู่ชุมชนให้มากที่สุด การทำงานที่มีเงินเป็นเครื่องมือจึงทำให้เธออยู่บนความล่อแหลมของผลประโยชน์ที่ทำให้ถูกครหาจินตนาโดยที่ไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่าผลประโยชน์ที่ว่่านั้นคืออะไร

พีเทพิณกล่าวถึงปัญหาที่ได้รับในเรื่องนี้ไว้ว่า

“ผลจากตัวเรา ตอนแรก สามมีต่อต้านมาก ๆ เวลาเราได้รับความเจ็บช้ำน้ำใจ ก็ระบายให้ เขาฟัง คุยกับคนอื่นก็ไม่ได้ เขาถามว่า ทำไปทำไม เมื่อไม่เดือดร้อนอะไร เงินทองก็มีใช้ ทุกวันนี้แทบไม่ได้ทำหน้าที่เลย ตอนหลัง ก็ดึงเขาเข้ามา ไปไหนก็ชวนไปด้วย เช่นประชุม จัดงาน ที่แรกที่กรุงเทพ ฯ เห็นแม่บ้านประธานชุมชนลุกขึ้นมาพูด ถึงการถูกกล่าวหาในการทำงาน เขาก็ได้เห็นว่า ที่ไหนก็เป็นกัน พอมาสัมผัสกับชาวบ้านจากนายทหาร สังคน ต้องปรับระดับทุกอย่าง ทุกวันนี้พี่ทำงาน ต้องปรับกระบวนการตลอดเวลา ไม่เคยปฏิเสธกับทุกหลาย มีแต่ขวากหนามให้เราต่อสู้และแก้ปัญหาตลอดเวลา ตอนทำงานโรงแรมเขาขอให้ลาออก พี่ไม่ยอม จนกระทั่งลูกชายเรียนจบที่กรุงเทพ ฯ เขาให้เลิกงานกับสามมี เลิกสามมี แต่ต้องดูแลพ่อแม่ที่อายุมาก อยู่กรุงเทพก็ไม่ได้ ไปอยู่เฉย ๆ เหมือนคนไม่มีคุณค่า อยู่ที่นี้เรามีคุณค่ากว่า”

นอกจากความไม่เข้าใจกันระหว่างชาวบ้านแล้วในบางครั้งสามมีของเธอก็ไม่เข้าใจว่าเธอต้องออกไปทำงานนี้เพื่ออะไร ทั้งที่คำตอบแทนก็ไม่มีและไม่ค่อยเห็นด้วยกับการที่เธอต้องไปโน่นมานี่ ติดต่อกับชาวบ้านเอาเรื่องการฝึกอาชีพมาในชุมชน สวัสดิการผู้สูงอายุและอื่นๆเพราะทำให้เธอดูเหมือนคนจู้จี้จ้านแล้วมีเสียงพูดถึงเธอในทางไม่ดีว่าอยากเด่นอยากดัง เธอจึงแก้ปัญหาเรื่องนี้โดยการพาสามมีเข้าร่วมประชุมด้วยในวันที่มีการประชุมในชุมชนหรือบางครั้งไปร่วมนั่งฟังการประชุมที่เทศบาลหรือจังหวัด ด้วยวิธีนี้เธอบอกว่าสามารถสร้างความเข้าใจให้กับสามมีเธอได้พอสมควรแต่ก็ยังมีเสียงบ่นเป็นบางครั้งด้วยความรำคาญที่เธอต้องออกจากบ้านบ่อยและไม่มีเวลาดูแลบ้านช่องเต็มที่

ในเรื่องการทำบุญเช่นกันเป็นเรื่องที่เธอไม่เคยขาดทุกวันพระอย่างน้อยเธอต้องไปวัดเพื่อถวายอาหารและฟังพระเทศน์ เธอจะคอยช่วยเหลือวัดอยู่เสมอ และร่วมกับกลุ่มคนแก่สวดมนต์

และถือศีล 8 ในบางครั้งที่มีโอกาสเธอจะนุ่งขาวห่มขาวเพื่อแสดงความตั้งใจในการถือศีล สวคมนตรี เธอให้ความเคารพท่านเจ้าอาวาสและพระที่วัดของกลางเป็นอย่างมากในฐานะเป็นพระที่เคร่งครัดองค์หนึ่ง มีหลายครั้งที่มีการประชุมสำคัญและจำเป็นต้องเข้าร่วมในวันพระเธอจะใช้วิธีฝากเงินไปทำบุญที่วัดแทน ซึ่งเมื่อถูกถามถึงเรื่องนี้เธอจะมีทำที่อึดอัดและรู้สึกละอาย

เมื่องานของชุมชนเริ่มมีโครงการพัฒนาจากที่ต่างๆเข้ามามากขึ้น ทำให้ชุมชนต้องไปสัมพันธ์กับส่วนอื่นของสังคมมากขึ้น การติดต่อประสานงาน กับหน่วยงานต่างๆ ทำให้พื้นที่ความสัมพันธ์ของเธอขยายออกไปมากกว่าชุมชน บทบาทของเธอจึงมีมากขึ้น การประสานความร่วมมือกับราชการมีมากขึ้นและได้รับการยอมรับจากทั้งหน่วยงานและภายในชุมชนด้วยกันเองการแสดงผลของการยอมรับคือการที่เธอมีตำแหน่งกรรมการในเรื่องต่างๆมากมาย สิ่งนี้ทำให้เธอต้องเข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานบ่อยครั้งมากขึ้นและเวลาที่หน่วยงานต่างๆมีการประชุม ก็มักจะต้องเชิญเธอเข้าร่วมทุกครั้งซึ่งเธอก็ไม่ปฏิเสธ เธอจึงได้รับการยอมรับและค่อนข้างมีสถานภาพกล้าที่จะพูดคุยและเสนอปัญหาที่ชาวบ้านเดือดร้อนหรือการแสดงความคิดเห็นในมุมมองของชาวบ้าน นอกจากนี้การที่เธอสามารถเป็นตัวแทนของชุมชนเข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานต่างๆยังเป็นช่องทางในการนำทรัพยากรของหน่วยงานมาพัฒนาชุมชน เธอจึงเป็นเหมือนตัวกลางระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงาน

อย่างไรก็ตามการที่เธอต้องออกไปมีบทบาทหน้าที่ในพื้นที่สาธารณะทำให้เธอต้องเพิ่มภาระหน้าที่มากขึ้นกว่าเดิม นอกเหนือจากการดูแลครอบครัว และชุมชน ทำให้บางครั้งเธอก็ยอมรับว่าไม่สามารถทำหน้าที่ได้ไม่สมบูรณ์แบบอย่างที่ตั้งใจ และบ่อยครั้งที่เธอมักถูกนิทาถหลังว่า ไม่มีความสามารถในการบริหาร งานไม่เป็นระบบและไม่มีความคืบหน้าเพราะมีว่แต่ประชุม ทั้งนี้เพราะงานที่เธอรับผิดชอบคือการเป็นประธานชุมชน ประธานเครือข่าย ชาวบ้านหลายชุมชนจึงคาดหวังกับเธอว่าควรจะต้องทำหน้าที่ปกป้องผลประโยชน์ของชาวบ้านในเครือข่ายได้ สามารถนำข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์กับชุมชนมาบอกให้กับสมาชิกได้รับรู้ แต่เธอก็ยอมรับว่าบางครั้งเธอก็ลืมนึกและเหนื่อยเกินกว่าที่จะจดจำเรื่องราวทั้งหมด และการมาเยือนอยู่ในจุดนี้เหมือนกับเป็นการยื่นมือในทีโล่งแจ้งที่ชาวบ้านสามารถรับรู้และมองเห็นพฤติกรรมของเธอได้

เธอสรุปงานกิจกรรมของเธอว่า

“หลายอย่าง ด้านอาชีพเน้นประเพณีวัฒนธรรม ในหนึ่งปีมีประเพณี
 ทุกเดือน พ่อแม่ที่อายุ 90 กว่าก็ทำตรงนี้ ถ่ายทอดให้พี่บ้าง พี่สาวบ้าง คนใน
 ชุมชน 2-3 คนที่เข้ามาเรียนรู้ แต่หลายคนไม่มีอาชีพ ก็เลยคิดสร้างอาชีพขึ้น
 เช่น ปอยช่างลอง อุปกรณ์ส่วนมากต้องซื้อจากเชียงใหม่ เราก็มาทำกันเอง
 ไม่ต้องซื้อ การเปลี่ยนแปลงหลัก ๆ กลุ่มอาชีพ กลุ่มสตรีและการต่อสู้เรื่อง
 ที่ดินบ้านมั่นคง การบุกรุก การก่อสร้างไม่ถูกต้องในการเช่าที่ดินวัด จนได้
 งบ ปปส. ทำลานกีฬาด้านยาเสพติด ถึงขั้นต่อสู้ไม่สำเร็จ พี่จะฆ่าตัวตาย
 เรื่องที่จะมาสร้างมูลนิธิ นายโชติ นรามณฑล เป็นศาลเจ้าแม่กวนอิมและที่
 เก็บศพอนาถาค้วย เป็นที่เช่าของวัด ซึ่งไม่เหมาะสม ชาวบ้านก็มาร้องเรียน
 ตอนยังไม่ได้เป็นประธานชุมชน คำว่าเดินขบวนยังไม่เกิดขึ้นใน
 แม่ฮ่องสอน ไปร้องเรียนผู้ว่าฯ ก็ไม่เล่นด้วยเพราะเขามีอิทธิพล เป็น
 ประธานชมรมผู้สื่อข่าวด้วย เขาจะริบสร้าง พี่ก็ร้องเรียนไปที่สำนักพุทธ ฯ ที่
 กรุงเทพฯ ทำจดหมายในนามประธานลูกเสือชาวบ้าน เมื่อเขาจะลงเสาเอก
 พี่ก็เอาชาวบ้านมาเดินขบวนจากวัดถึงบ้าน สส. พี่ก็ไปหาหรือกับคุณบุญยืน
 เขาก็ช่วยอะไรไม่ได้ เมือบจะไม่ได้ผล เพราะคุณบุญเลิศ อัศวตติกุล
 ประชาสัมพันธ์จังหวัด ขึ้นหัวข่าวไทนิวส์กับเคลนิวิส์ว่า ชาวบ้านที่ไป
 ร้องเรียนจะถูกจับ พี่จึงตัดเอาหัวข่าวไปร้องเรียนคุณหญิง สุพัตตรา มาศคิส
 ตอนเป็นรมต. เขาส่งเลข ฯ มาตรวจสอบ แต่ทางจังหวัดเชิญชาวบ้านที่ไม่รู้
 เรื่อง ไม่เชิญพี่ บังเอิญคุณจิรภัณฑ์ทำงานที่พัฒนาชุมชนไปรู้เรื่อง ก็ฝาก
 เรื่องผ่านทวิศักดิ์ เขาส่งหนังสือพิมพ์อยู่มาบอก พี่ก็กลับจากกรุงเทพฯ ฯ มา
 พอดี วันนั้นจึงไปชี้แจงกับคุณเลข ฯ ที่โรงแรมฮอลิเดย์ ทางนี้ทางโน้นก็มา
 ตรวจสอบ พี่ก็เข้าไปหาเจ้าคณะจังหวัด ท่านเจ้าคุณก็ไม่เห็นด้วย ชาวบ้าน
 ไม่เห็นด้วยเขาก็ให้ยกเลิก นายคนนี้อาฆาตพี่มาถึงเรื่องปรับภูมิทัศน์คอย
 กองมู เขาลงหนังสือพิมพ์ว่าพี่สั่งตัดไม้ทำลายป่า พี่กำลังเดินทางเอาขบวน
 ของจังหวัดไปสุโขทัย เพื่อนโทรบอกว่าเขาเอาลงช่อง 7 พี่ไม่กลัว เพราะ
 เราทำเป็นกระบวนการ มีการประชาสัมพันธ์ มีการประชุมแต่งตั้งเป็นคณะ
 ฯ ทั้งผู้ว่า ป่าไม้ก็รู้หมด เขาถึงทำอะไรไม่ได้ นี่คือบทบาทของผู้หญิงที่สู้
 และทำมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่ไม่เป็นชุมชน”

กระบวนการการทำงานของพี่เทพินได้ทำให้พี่เทพินอธิบายความเปลี่ยนแปลงของตนเอง จากเดิมที่ทำงานโรงแรมและเป็นแม่ค้ามาสู่ผู้หญิงทำงานกิจกรรมเพื่อส่วนรวมว่า

“ต่างกันมาก คนละเรื่อง จากเป็นแม่ค้า ผู้บริหารโรงแรม สองอย่างนี้ สามารถนำมาใช้ได้ นิสัยแม่ค้าเวลาอบรมพัฒนาอาชีพ เราจะรู้ต้นทุนกำไร การบริหารจัดการยังไง จากการบริหารโรงแรม เราได้รู้จักผู้หลักผู้ใหญ่ ได้ รู้ช่องทางที่จะเข้าหาได้ จะดำเนินงานยังไง ถูกนำกลับมาใช้ในชีวิตที่ทุกวันนี้ ที่ไม่มีใครลอกเลียนแบบได้ ประสบการณ์ต่างกันมาก 1. จากการถูกเอารัดเอาเปรียบ ความยากจนทำให้เราเห็นว่ามันเป็นยังไง 2. คนที่ถูกเอาเปรียบ เราจะเข้าไปช่วยยังไง การเป็นแม่ค้า คนงานก่อสร้างสามารถเอามาใช้ได้ทั้งหมด”

และกิจกรรมได้ทำให้เธอเห็นการเชื่อมโยงสัมพันธ์กับคนกลุ่มอื่น โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส

“บทบาทที่จะเป็นแกนนำตลอด ไม่ว่าจะเป็นการต่อสู้เรื่องผู้ด้อยโอกาสในชุมชน ที่ถูกส่วนราชการเอาเปรียบ การบูรณาการที่ต่าง ๆ พี่ไม่ยอมแต่ไหนแต่ไรมาแล้ว ทุกคนก็จะมาหาพี่แม่จะไม่มืบทบาทอะไรตรงนั้น ด้วยนิสัยที่ชอบช่วยเหลือคน ตั้งแต่อยู่โรงแรมแล้ว ไม่ว่าจะงานราชการหรืออะไรอื่น คล้าย ๆ พี่ทำให้ทุกคนได้ พี่สามารถเข้าไปหาใครก็ได้ บางคนไม่กล้า คิดว่าไม่ใช่หน้าที่อะไรของเขา ด้วยการถูกเอารัดเอาเปรียบแต่เด็ก พี่จึงไม่ยอม”

ความเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการเข้าร่วมกิจกรรมได้ทำให้เธออธิบายเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงของผู้หญิงจากเดิมมาสู่ปัจจุบันไว้ว่า

“ต่างกันมาก สมัยก่อนอยู่กันอย่างเรียบง่าย วันพระก็ไปนอนวัด ตื่นเข้ามาทำมาหากิน ประเพณีไม่มากเท่าเดี๋ยวนี้ ที่ชุมชนต้องมา แห่มาแหน เมื่อก่อนจงพาราทุกคน ก็มาช่วยกัน ทำเอาไปถวาย วัด ใครมีเงินก็เอามาประดับหน้าบ้าน ไม่มีงบประมาณสนับสนุน ผู้หญิงก็ เปลี่ยนไปเยอะ เมื่อก่อนอยู่บ้านเฉย ๆ กระเตงลูกใส่เอว ไปนั่ง กินน้ำชาในท้าวบ้าน พอมีอายุหน่อยก็เล่นไพ่กัน วัดก็เข้าไฟก็ เล่น สิบบุหรืกินน้ำเมียง ไม่ต้องต่อสู้อะไรมากมาย ตั้งแต่พี่เข้ามา มีบทบาท ก็ไม่ยอมให้ ชาวบ้านเป็นแบบนี้ บ้านน้ำสะโกทัยก็ เป็นที่สุขกัน เห็นแล้วไม่สบายใจก็เลยจัด กิจกรรม ดึงบจาก หลายที่ ทำให้มีการฝึกอบรม พัฒนาอาชีพผู้สูงอายุ จัดกิจกรรม ลด ละ เลิก ก็ได้ผล ตอนนี่ก็ค้อยู่อย่างเดียวว่าเขาจะช่วยกันทำ อะไร ทำอาชีพ อะไร”

พี่เทพินเห็นว่าผู้หญิงนั้น

“เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น ผู้หญิงสมัยก่อนและปัจจุบัน มีบ้างที่ยังสมถะ เมื่อก่อนเก็บผักตามไร่ ไม่เดือดร้อนมาก ทุกวันนี้ถูกคนต่างค้ำเข้ามาแย่งชิง เยอะ เก็บผักตามไร่ก็ไม่ได้ ไร่ก็เปลี่ยน ความไม่ปลอดภัยก็มากขึ้น ทำ อย่งไรจึงจะเกิดรายได้ เมื่อก่อนใช้น้ำบ่อ ไม่มีTV โทรศัพท์ เมื่อกี้ก็ต้องมี ค่าใช้จ่าย ทุกอย่างต้องซื้อมาวันละหลายใจ เพราะฉะนั้นทุกคนต้อง เปลี่ยนแปลงตัวเองให้มีรายได้ให้เรียบร้อย ประเพณีวัฒนธรรมก็เปลี่ยนแปลง ความเรียบง่ายก็มีอยู่บ้าง ถ้าไม่คิดถึงชีวิตที่ที่ต้อง โดดเล่นทุกวันนี้ คนเฒ่า คนแก่เขาก็อยู่กัน ได้”

พี่เทพินได้อธิบายความเปลี่ยนแปลงความหมายของพื้นที่โดยเชื่อมโยงกับความหมาย ของเมืองน่าอยู่ว่า

“เรื่องหนองเริ่มมีบทบาทตั้งแต่เมืองน่าอยู่เข้ามา คำว่าเมืองน่าอยู่ต้อง ประกอบด้วยสิ่งแวดล้อม ประเพณีวัฒนธรรมหลายอย่าง เราเริ่มมาเห็น หนองจงคำน่าเสียขึ้นเรื่อย ๆ ปลาก็ตาย เราจะทำยังไง ก็ช่วยกันเข้าไปดู

เห็นน้ำไหลไม่เพียงพอ ก็ช่วยกันสำรวจลำน้ำ ช่วยกันยกถายที่เขากั้นน้ำ
ออก ชาวบ้านส่วนมากก็เป็นผู้หญิง ผู้ชายเขาก็มีงานทำกัน”

ซึ่งพี่เทพินได้สรุปไว้ว่าในการทำงานเมืองนาอยู่นั้น ผู้หญิงทำงานมากกว่า

“ก็ทำ จะว่าไปผู้หญิงมีบทบาทในการพัฒนาเมืองมากกว่าผู้ชาย
ลงไปชุมชนไหนก็มีแต่ผู้หญิง.....”

และมองเห็นว่าผู้หญิงทำงานเพื่อสังคมได้ดีกว่าผู้ชาย

“ ได้ดีกว่า เพราะความละเอียดอ่อนต่างกัน เขาจะให้การยอมรับ
มากกว่า จากการที่พี่ไปประสานงาน ไม่ว่าจะวัดหรือหน่วยงาน เวลาเกิด
ปัญหาพี่มักจะไปประสานแก้ปัญหาทั้งนั้น ผู้หญิงจึงทำได้ดีกว่า”

ต่อคำถามที่ว่าทำไมออกมาทำงานเพื่อสังคมแทนที่จะเป็นแม่ แม่บ้าน เมีย คำตอบของ
พี่เทพินได้ชี้ให้เห็นถึงความสำนึกในพื้นที่ส่วนรวมและชี้ให้เห็นถึงการเชื่อมโยงของพื้นที่ในเชิง
นามธรรมได้แก่การคิดถึงเรื่องสิ่งแวดล้อม

“เกิดมาแล้วมีโอกาส มีเวลาที่จะทำเพื่อบ้านเมือง เพื่อแผ่นดินเกิด
เรามีโอกาสทำตรงไหนก็ทำ.....เรื่องสิ่งแวดล้อม การกระตุ้น
จิตสำนึกคนในชุมชน แม้กระทั่งหน่วยงานราชการ คุณรู้ไหมที่
ชาวบ้านลูกมาทำ เป็นหน้าที่ของคุณ แม้กระทั่งการท่องเที่ยว
ซึ่งคุณเอาการท่องเที่ยวไปหา กิน แล้วทำไมไม่ตอบแทนให้กับ
จังหวัด พยายามกระตุ้นให้เขามีจิตสำนึกตรงนี้”

พร้อมกันนั้น พี่เทพินก็พยายามเรียกร้องให้ผู้ชายเพิ่มบทบาทตนเองในการทำงานเพื่อสังคม

“น่าจะดูมาทำตรงนี้” อย่างที่พี่ทำ คือเขาไม่ใช่ไม่มีเวลา มีหลายคนที่เคยทำแต่ทนแรงเสียดทานไม่ไหวอย่างอ.พงษ์จันทร์ เมื่อก่อนเป็นประธานหนองจองคำ เขาทำเหมือนพี่แต่ไม่สามารถทำได้นาน เพราะแรงเสียดทานเยอะ เป็นข้าราชการ บำนาญด้วย”

ศรีพรรณ

ศรีพรรณ เป็นไทใหญ่ปัจจุบันอายุ 54 ปี เป็นประธานชุมชนป๊อกคอนเจดีย์มาสองสมัย มีอาชีพค้าขายในตลาดเทศบาล อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่ป๊อกคอนเจดีย์เมื่อ 40 กว่าปีที่แล้ว เมื่อก่อนค้าขายเล็กๆน้อยๆพอมีรายได้เสริมให้กับครอบครัว ในช่วงเวลาที่เธอย้ายมาอยู่บริเวณที่ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของชุมชนคอนเจดีย์ บริเวณนี้มีลำน้ำปูลไหลผ่านและมีผู้คนอาศัยตั้งบ้านเรือนอยู่ก่อนแล้ว เธอเล่าถึงสภาพของพื้นที่บริเวณนี้ว่า

“ที่เกิดที่หนองกำแปก ห่างจากเมือง 18 กิโลเมตร เข้ามาอยู่ป๊อกคอนตอนอายุ 13 ตั้งแต่ยังไม่ตั้งเป็นชุมชน แบ่งเป็นบ้านๆ เช่นบ้านข้าวแดงเป็นบ้านป่า คนยังไม่มาก น้ำปูลใช้งานสารพัดอย่าง กิน ดื่ม อาบน้ำซักผ้า เดี่ยวนี้บางบ้านยังใช้อยู่ แต่น้ำแห้งอาจมีคนบุกรุกที่ป่าสงวนมีคนไปตัดไม้ข้างบน คนที่อยู่ในข้าวแดงส่วนมากจะค้าขายในตลาดแม่บ้านนะ ผู้ชายก็จะรับจ้างทำไม้ รับจ้างเลื่อยไม้ เมื่อก่อนเขาไม่ค่อยเข้มงวด เอาไม้มาขายบ้าง ก่อสร้างบ้าง ในหมู่บ้านไม่มีทีวีเป็นชาวบ้านธรรมดาที่ยากจน ส่วนในด้านการศึกษา มีโรงเรียนอยู่เพียงแห่งเดียว พ่อแม่จะไม่ส่งเสริมให้ผู้หญิงได้เรียน คนที่ไม่รู้หนังสือมีเยอะ อย่างตอนหลังมีคนมาสอนแม่ค้าในตลาดก็พออ่านออกเขียนได้ ”

ในเรื่องบทบาทหน้าที่ในชีวิตประจำวัน

“แต่งงานตอนอายุอย่าง 16 ปี ก็เป็นแม่บ้านทำงานทุกอย่าง ทำกับข้าวกวาดบ้านถูบ้าน ซักผ้า สามี่ทำงานอยู่ที่อู่ เป็นลูกจ้าง เขาทำรถ กับข้าวก็ไม่มีซื้อขายกัน พี่ต้องทำให้เขาห่อไปด้วย เวลาที่มีงานประเพณีก็ไปช่วยกิจกรรมที่วัด นอนที่วัด ผู้หญิงก็ทำงานในส่วนของผู้หญิง ทำดอก ทำบายศรี ผู้ชายก็ทำงานไม้ เช่น จักสานในงานเขาวงกต”

ก่อนที่จะมีอาชีพขายเนื้อในตลาด เมื่อก่อนนี้ไม่มีการขายเนื้อในเมืองแม่ฮ่องสอนเพราะชาวบ้านเคร่งครัดกับการถือศีลเรื่อง การฆ่าสัตว์จึงไม่ใช่อาชีพที่คนใดใช้ยึดถือเพื่อการเลี้ยงชีพการขายเนื้อสัตว์จึงเป็นเรื่องที่สร้างความขัดแย้งทั้งกับตัวเองและพ่อแม่ แต่ว่าอาชีพนี้ก็กลับทำให้เธอมีรายได้เพิ่มมากขึ้นและมีเวลาว่างในช่วงกลางวันหลังจากการค้าขาย ซึ่งเธอค่อนข้างพอใจประกอบกับรู้จักคนมากขึ้น โดยเฉพาะข้าราชการที่มาซื้อของที่ตลาดทำให้เธอได้มีโอกาสเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากการพูดคุยกับคนที่หลากหลายมากขึ้น ศรีพรรณได้เล่าถึงการก้าวเข้าสู่อาชีพการขายเนื้อสัตว์ในตลาดให้ฟังว่า

“เมื่อก่อนไม่มีการขายเนื้อสัตว์ในตลาดเพราะคนแม่ฮ่องสอนเคร่งครัดเรื่อง ศาสนามาก ต่อมามีคนเมือง อพยพมาจากเชียงใหม่และเริ่มอาชีพขายเนื้อ จนเมื่อมีคนมาอยู่มากขึ้น เนื้อเลยขายดี อยู่มาพ่อค้าขายเนื้อต้องย้ายกลับไปอยู่เชียงใหม่จึงมาคุยด้วยเพราะรู้จักกัน พี่เลยเปลี่ยนอาชีพจากขายผักขายหญ้ามาขายเนื้อ โดยเจ้าของเคิมสอนให้ว่าต้องทำอะไรบ้าง ก็เลยยึดอาชีพนี้มาตลอด ตอนแรกก็รู้สึกไม่สบายใจเหมือนกันต้องเอาชีวิตคนอื่นมาเลี้ยงเราพ่อ แม่ ก็ไม่เห็นด้วยแต่พี่เห็นว่า มันทำรายได้เพิ่มมากขึ้นก็เลยทำ ตอนนี้เฉยๆแล้ว เพราะเรามีหน้าที่ขายอย่างเดียว คนอื่นเป็นคนฆ่า คนที่มาซื้อก็เป็นราชการบ้าง ชาวบ้านทั่วไป มีหมด”

การที่เธอมีเวลาว่างหลังจากการค้าขายเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เธอตัดสินใจเข้าร่วมการทำกิจกรรมในชุมชนด้วยการเป็น อสม. ในช่วงที่ทางราชการพยายามทำงานกับชุมชนโดยการสร้างกลุ่มให้แม่บ้านได้ทำกิจกรรมร่วมกันเธออ่อนความหลังเมื่อครั้งเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวมให้ฟังว่า

“เมื่อ 20 ปี มาเริ่มมีการพัฒนา เริ่มมีอสม. ก่อน
คณะกรรมการชุมชน มีการจัดตั้งทีหลัง เมื่อก่อนก็ไม่ใช่อสม.
แต่เป็นชมรมแม่บ้านก่อน เทศบาลเป็นผู้ตั้ง มีจักรมาให้เย็บผ้า
แต่ตอนนั้นพี่ไม่ได้เข้าไป ตอนหลังมีอสม. แม่บ้าน
ทั้งหมดก็เข้ามา จึงยุบชมรมแม่บ้านเป็น อสม. ส่วนใหญ่เป็น
ผู้หญิง กิจกรรมก็มีการอบรมดูแลความสะอาดครัวเรือน
สำรวจลูกน้ำขุยลาย ฝีกงานฝีมือ

การทำกิจกรรมการพัฒนาที่เริ่มต้นจากชุมชนก่อนหลังจากนั้นจึงได้มีส่วนร่วมในการ
พัฒนาพื้นที่สาธารณะที่เป็นสมบัติร่วมกันของชุมชนมาแต่อดีต การเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา
น้ำดื่มที่ทำร่วมกับโครงการเมืองน่าอยู่โดยเอได้เล่าถึงการเรียนรู้กระบวนการในการทำงานช่วงที่มี
การพัฒนาให้น้ำดื่มให้ฟังว่า

“ กิจกรรมให้น้ำดื่ม พอมีกิจกรรมการก็มีการพัฒนาวัด ตอนหลังมี
โครงการเมืองน่าอยู่เข้ามา เริ่มมีการประชุมประชาพิจารณ์ มีการ
พูดคุยให้คนในชุมชนเข้าใจ ให้ร่วมดูแลน้ำดื่ม ก็มีกิจกรรมการ
พัฒนา ถางหญ้า เก็บขยะตามสายน้ำ การทำงานมีทั้งชายและหญิง
ตอนแรกเราไปขอ อส. นักเรียนกศน. ชุมชน โรงเรียน ให้มาช่วย
ผ่านการประชาสัมพันธ์ ทำในทุกวันสำคัญเช่น งานวันแม่วันพ่อ”

การเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาได้สร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับศรัทธาในหลายด้านที่ทำให้
ให้เธอรู้สึกพอใจแม้ว่าจะส่งผลกระทบต่อครอบครัวและอาชีพของเธอในบางครั้งแต่ก็ยังเห็นว่าเป็น
ความจำเป็นที่ผู้หญิงจะต้องทำงานเพื่อสังคม การเข้าร่วมงานพัฒนาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน
วิถีคิดหลายแง่มุม ดังที่เธอสะท้อนให้ฟังว่า

“เมื่อก่อนที่เข้ากับคนยาก ไม่ค่อยรู้จักใคร ก็รู้จักคนเยอะขึ้น รู้หนังสือแค่นิดเดียว แต่จากการที่เราไปสัมผัสกับชุมชน เรากลับมา เราได้รับการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงชีวิตเรา เมื่อก่อนครอบครัวไม่เข้าใจเดี๋ยวนี้ก็เข้าใจว่าเราทำงานเพื่อสังคมต้องไปนั่นมานี่ มันก็กระทบประชุมบ่อยการทำมาหากินลดลงภาระก็เพิ่ม แต่บางทีเราก็อากให้ครอบครัวเรารู้จักการเปลี่ยนแปลงของสังคม ถ้าอย่างนั้นเราจะไม่รู้ถ้าไปทำงานตรงนี้”

ศรีพรรณได้ให้ความหมายต่อการเปลี่ยนแปลงตัวเองและชุมชนว่า

“ประโยชน์ที่ได้คือ ความรู้ รู้ความเปลี่ยนแปลงในสังคมมีมากน้อยแค่ไหนเช่นเรื่องน้กการเมือง การเมืองเป็นอย่างไร เรารู้จักวิเคราะห์ มีความรู้ขึ้นมา เมื่อก่อนชุมชนจะด้าหลัง ไม่มีการประชุมปรึกษาหารือในชุมชน เราไปประชุมข้างนอกก็มาขยายให้คนข้างในได้รู้ ไปรับงานให้คนชุมชนได้รู้ ได้รู้การที่เราตั้งเป็นกลุ่มเป็นผลงานของคณะ อสม.บ้าง คณะกรรมการชุมชนบ้าง ชุมชนของเราได้เข้มแข็งขึ้นมา มีการกระจายข่าวในชุมชน ความเข้มแข็งคือ การไม่ทะเลาะกันความขัดแย้งน้อย มีการปรึกษาหารือกัน ได้เรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่ม ได้ดูแล ผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุไว้ใจการทำงานของคนรุ่นใหม่”

เธอได้อธิบายความเปลี่ยนแปลงในวิถีคิดของเธอที่มีความสำคัญมากเพราะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการทำงานในพื้นที่ส่วนรวม ได้ส่งผลให้เธอมีความสนใจทางการเมือง โดยเฉพาะการเมืองท้องถิ่นมากขึ้น

“เมื่อก่อนก็ไม่ได้สนใจเทศบาล สท. มีหน้าที่แค่ไปลงคะแนนเลือกตั้ง ตอนนี้อย่างเป็น อสม. คณะกรรมการชุมชนจึงได้รู้ ก็จะไปเปลี่ยนแปลงชุมชนของเราให้ดีขึ้น ชาวบ้านไว้เนื้อเชื่อใจให้ไปประชุม ให้ไปถ่ายทอดงานให้”

เธอได้แสดงความเห็นต่อบทบาทของผู้หญิงและผู้ชายในการพัฒนาเอาไว้ว่า

“ตอนนี้คนรุ่นใหม่ก็คงไม่มีใครทำ ถ้าหมครุ่นเราไปแล้วคงไม่มี หรืออาจมีรุ่นใหม่เกิดขึ้นเป็นคณะกรรมการ 2 สมัยแล้ว เมื่อก่อน พวกกินบ้านาญไม่มาทำ แต่เดี๋ยวนี้พอเกษียณอายุก็เริ่มเข้ามาแล้ว ส่วนผู้ชายไม่ค่อยสนใจ อยากทำงานของตนเอง มีเยอะไม่รู้ว่ามีเพราะอะไร จะมีผู้ชายบางพวกไม่ค่อยสนใจการประชุมงานประชุม แต่จะมาวิพากษ์วิจารณ์ข้างหลัง”

อ่อน

ที่อ่อนปัจจุบันอายุ 50 ปี อาศัยอยู่ที่ป๊อกดอนเจดีย์ แต่งงานเมื่ออายุ 20 ปี มีอาชีพขายขนมที่ตลาด ขายมาตั้งแต่ก่อนแต่งงาน ต้องออกจากบ้านตีสี่ กลับบ้าน 11 โมงเช้าหลังจากขายของเสร็จก็จะ ทำกับข้าว กวาดบ้านถูบ้าน ซักผ้า กลางวันนอนพักผ่อน เมื่อแต่งงานมีครอบครัวและลูกทำให้ภาระหน้าที่ของเธอมากขึ้นทั้งค้าขายและดูแลครอบครัว สามมีจะช่วยแบ่งเบาภาระช่วงเช้าด้วยการทำอาหารให้ลูกและส่งลูกไปโรงเรียน ทำให้อ่อนเห็นว่าเรื่องนี้สามมีเธอเป็นคนดีมากที่สุดที่สามารถช่วยเธอให้คลายความวิตกกังวลในเรื่องลูก จึงเป็นโชคดีของเธอ เธอเล่าชีวิตของเธอช่วงนี้ไว้ว่า

“อยู่ป๊อกดอนแต่กำเนิด เรียนที่แม่ฮ่องสอน แต่งงานตอนอายุ 20 ถนนมีคูน้ำผ่านแทบทุกสาย แต่เดี๋ยวนี้หายเพราะเขาทำปิดไปหมด ตอนนั้นเริ่มเป็นเมืองแล้ว พี่จะขายขนมอยู่ในตลาด ตั้งแต่ก่อนแต่งงานหลังแต่งงานก็ยังขายอยู่ อาชีพที่เคยทำเมื่อก่อนก็เย็บปักถักร้อย ไปเรียนจากศูนย์พัฒนา เย็บผ้าก็ทำได้ ทำผมก็ทำได้ แทบจะทำได้ทุกอาชีพ..... ออกบ้านเช้าตี 4 ตี 5 มาขายของในตลาด แล้วกลับไปทำงานบ้านปกติปกติตอนเช้าต้องทำกับข้าว แต่พี่ไม่ได้ทำเพราะต้องออกมาขายของกลับมาอีกที 11 โมง เรื่องส่งลูกไปโรงเรียน ทำอาหาร พ่อบ้านเขาทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว พี่ก็จะทำกับข้าว เลี้ยงลูกเฉพาะตอนเย็น กวาดบ้าน ถูบ้าน ซักผ้า ทำเองหมดเพราะเราไม่ได้จ้าง กลางวันบางครั้งก็นอนพักผ่อน บางครั้งก็ทำงานบ้าน”

สามีของเธอไม่ใช่คนไทใหญ่ เป็นคนมาจากภาคกลางทำงานที่เทศบาล สำหรับเรื่องบทบาทความรับผิดชอบภายในบ้านพื่อ่อนเห็นว่า เป็นหน้าที่ของผู้หญิงที่ต้องดูแลทำกับข้าวกวาดบ้านถูบ้าน เธอคิดว่าจริงๆ แล้วผู้หญิงไม่เคยอยู่เฉยเพราะนอกจากงานบ้านและงานค้าขายแล้ว เมื่อมีเวลาว่างก็ยังปลูกผักหลังบ้านเอาไว้กิน ไม่เคยนั่งกินนอนกิน การทำมาหากินก็ต้องช่วยเหลือกัน ผู้หญิงกับผู้ชายยังต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่ แต่เธอก็มีความเห็นว่าสังคมสมัยนี้เปลี่ยนไปมากเมื่อก่อนผู้ชายต้องหาเลี้ยง ผู้หญิงไม่ต้องออกจากบ้าน เดียวนี้ผู้หญิงต้องออกทำงาน เรียนให้มากทำให้ผู้หญิงมีความรับผิดชอบมากกว่าผู้ชาย

ความเชื่อเรื่องศาสนา พื่อ่อนให้ความสำคัญกับการทำบุญเป็นอย่างมากเธอบอกว่าเงินทองที่หามาได้จะต้องกันส่วนหนึ่งเอาไว้ทำบุญเสมอ เรื่องการกินอยู่ไม่สำคัญเท่าการทำบุญ โดยเฉพาะงานปอยสังฆอลง เป็นงานที่สำคัญที่สุดที่เธอจะทุ่มเทเงินทองให้กับการทำบุญ

อาชีพค้าขายทำให้เป็นคนกล้าพูด คุยเก่ง สามารถพูดได้ทั้งภาษาไทย ภาษาเมืองและไทใหญ่ การค้าขายทำให้รู้จักคนมาก จึงเป็นช่องทางที่ทำให้สามารถออกไปร่วมงานกับสังคมภายนอกได้ นอกจากการเป็น “คนตลาด” เป็นศัพท์ที่เธอใช้เรียกตัวเอง พื่อ่อนยังเข้าร่วมกิจกรรมลูกเสือชาวบ้าน เป็นอสม.บันทึกลูกน้ำยุงลายและสำรวจปัญหา พื้นฐานต่างๆ ของชุมชน และเคยรับจ้างองค์กรพัฒนาเอกชน ทำสำรวจข้อมูลชุมชน การทำงานเพื่อส่วนรวมเป็นงานที่เธอชอบมากเพราะทำให้รู้จักคนมากขึ้นและเป็นผลดีกับการค้าขายของเธอด้วย

เธอเล่าการเริ่มทำงานกิจกรรมเพื่อสังคมไว้ว่าโดยระยะแรกๆ ก็ไม่มีบทบาทมาก

“ก็ไปร่วมเหมือนกัน แต่ไม่ค่อยเยอะ ปี 35 เริ่มเข้าไป เช่นเวลาเขามีงานวัด งานพัฒนาวันที่ 5 ธันวาคม 12 สิงหาคม ก็ไปช่วยเขา”

โดยชี้ให้เห็นการแบ่งบทบาทชายหญิง

“ร่วมงานต่างๆ กิจกรรมตามวัดวา ช่วยทุกอย่าง เช่น พรุ้งนี้เขาจะพัฒนาวัดก็ต้องมานั่งคุยกันก่อน ใครจะเตรียมน้ำ อาหาร คนมาร่วมมากน้อยแค่ไหน ต้องวางแผนกันก่อน ส่วนมากจะมีแต่ผู้หญิงที่ทำ ส่วนผู้ชายก็อยู่อีกมุมหนึ่งไม่ทำอะไร คุย ๆ กันจบก็กลับบ้าน”

และเน้นว่าบทบาทผู้หญิงนั้นมีมากกว่า

“ใช้มากกว่า ก็ลองไปดูช่วงเวลามีกิจกรรมตามวัด ผู้ชายเขาจะนั่งเป็นกลุ่ม
ไม่ทำอะไร ไม่ลุกไปไหน ผู้หญิงมากกว่าที่ทำ”

เธออธิบายบทบาทหญิงชายที่เปลี่ยนไปไว้อย่างน่าสนใจว่า

“สมมุติผู้ชายมีเงินเดือนกิน ผู้หญิงไม่มีงานทำมันจะกดขี่ เขอกินกับฉันนะ
พูดอย่างนี้ พอผู้หญิงโดนแบบนี้ เรียนให้สูงแล้วทำงาน กลายเป็นผู้หญิง
มีความรับผิดชอบมากกว่าผู้ชายไป เช่น ในบ้านต้องหาเงิน เผลอ ๆ เงินใคร
เงินมันอีกต่างหาก เมื่อเป็นเมืองมากขึ้น ผู้หญิงต้องหาเงินมากกว่าแบบมือขอ
ผู้หญิงก็มีศักดิ์ศรีเหมือนกัน”

ในเรื่องการทำงานกับชุมชนเธอบอกว่า มีหลายครั้งที่ทำแล้วถูกชาวบ้านด่า แต่ก็
โกรธเพราะคิดว่าเราหวังดีและอยากช่วยคนอื่นแต่ทว่ายังมีคนที่ไม่เข้าใจอีกมาก การทำงานแบบนี้
ต้องใช้เวลากว่าคนจะเข้าใจ บางครั้งชาวบ้านเดือดร้อนต้องการความช่วยเหลือแต่ไม่รู้จะติดต่อใคร
เราก็ต้องช่วย เธอเริ่มทำงานจาก

“หลายอย่าง ตอนเริ่มเข้าเป็นลูกเสือชาวบ้านก่อน ทำประโยชน์สารพัด แล้ว
ก็มาเป็นอสม. อีกตอนนั้นอยู่ป๊อกตอนเจดีย์ อสม. มันมีน้อย คนที่มีความรู้
สามารถทำอะไรหลาย ๆ อย่างได้มันไม่ค่อยมี ไปบันทึกลูกน้ำยุงลาย สํารวจ
อะไรหลายอย่างในแต่ละเดือน มีอยู่ครั้งหนึ่งมี NGO (ฟีนฟู) จ้างเราสํารวจ
เมือง ตอนจ้างไปมีเฉพาะ แกนนำ 5-6 คน เขามองหน้าคิดว่าจะทำไ้ใหม่
โดนดูถูก พี่ยะคนแรกเลย ไม่เฉพาะเจาะจง แต่พูดว่า กลุ่มเรา 5-6 คนมันจะ
ทำอะไรได้วะมันเป็นแรงผลักดันให้เราทำให้ได้ ก็กระจายกันสํารวจเป็นโซน
ๆ ไป มี 10 ป๊อกแล้ว ทำในนามกลุ่ม อสม.”

งานที่ประทับใจมากคือ การพัฒนาลำน้ำปู้ ที่ช่วยกันรณรงค์ไม่ให้เทศบาลมาทำเขื่อนซีเมนต์
บริเวณสองฝั่ง ด้วยการช่วยกันออกสำรวจความคิดเห็นคนที่อยู่อาศัยสองฝั่งและร่วมกันรณรงค์
ไม่ให้ทิ้งขยะลงในลำน้ำ การทำงานครั้งนี้ที่อ่อนนบกว่าสามารถยุติการทำโครงการของเทศบาลได้

เธอล้ำให้ฟังว่า

“พี่ก็เป็นคณะกรรมการ แต่ทำกับป๊อกตัวเองมากกว่า ตั้งแต่สำรวจลำน้ำ
ปู้ เมื่อก่อน น้ำถึงเอว เราซักผ้า อาบน้ำได้ 10 ปีให้หลังเริ่มต้นเงินมีการ
บุกรุก เก็บกักน้ำเข้าที่ตัวเองทั้งชาวบ้านและศูนย์ยาเสพติด กลายเป็นน้ำ
ไม่ไหลมหาหุมนเลย สำรวจเสร็จก็วางแผน ตอนแรกนายกอานันท์ จะ
ทำคันให้ แต่พวกชาวบ้านไม่ยอม ประท้วงกัน เพราะจะเป็นเหมือนน้ำ
แม่ฮ่องสอน แล้วจะกินพื้นที่โนนคชาวบ้านด้วย”

เธอจึงเป็นคนที่เห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มกันทำงาน เพราะหลายครั้งมันพิสูจน์ว่า
เมื่อชาวบ้านรวมกันจะช่วยแก้ปัญหาได้เพราะการมาร่วมกันทำให้การคิดหาทางแก้ปัญหาดีขึ้นได้
หลายทาง เธอได้ให้ความหมายแก่การรวมกลุ่มทำงานว่า

“ไปได้สวยอยู่นะ เพราะร่วมกันตลอด เวลาถึงต้องมาประชุม
ตัดสินใจ วางแผนร่วมกันเสียก่อน งานจะได้ออกมาดีการร่วม
กลุ่มกันทำงาน จะทำให้งานออกมาดี มีคุณภาพไม่วุ่นวาย”

เธอได้อธิบายผลที่ได้ทั้งกับตนเองและสังคมว่า

“กับตัวเองมีเยอะมาก มีประโยชน์และผลพวงกับการประกอบอาชีพของ
เราด้วย เช่น เราขายของมีคนที่รู้จัก เพราะไปหลายที่ มาอุดหนุนมากขึ้น
อีกอย่างรับจ้างประชุมตามหน่วยงาน เป็นรายได้วันละ 50 บาท , 100
บาท หรือข้าวมือหนึ่ง แต่ความรู้ที่ได้บรรจุในหัวมีมาก เมื่อก่อนมีคนแก่
คนพิการ คนด้อยโอกาส ตามแต่ละชุมชน มีหน่วยงานมาช่วยเหลือ พวก
นี้ไม่รู้จะติดต่อตรงไหน เราเข้าไป จึงได้รู้ว่าเขามีอะไรให้แก่ชุมชนบ้าง
เราจะได้เข้าไปช่วยได้ ได้ทั้งตัวเองได้ทั้งบุญกุศล ได้ความสุขใจมากกว่า
ที่ได้ช่วยเหลือคน ความรู้ความสามารถเราจะมีแค่นี้ แต่ประสบการณ์ที่
ผ่านมามากหลายจุด ช่วยให้ดึงบเข้าชุมชนได้ โครงการต่าง ๆ ที่เขาไม่รู้เรา
หยิบยื่นให้ได้ เช่น เงินช่วยเหลือ ผ้าห่ม ถ้าถามว่าทำดีแล้วได้ดีไหม
โค่นค่าทั้งขึ้นทั้งล่อง แต่ไม่ท้อ ถึงเขาไม่เห็นความดีของเราก็ช่าง แต่ก็มี
ความสุขที่ได้ทำตรงนี้ ได้ทำประโยชน์ให้แผ่นดินเกิด”

บทสรุป จากบทบาทการทำงานของผู้หญิงในกระบวนการพัฒนาและจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง ที่ได้กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงที่เข้าร่วมในกระบวนการทำงานเพื่อชุมชนไม่ว่าจะเป็นงานด้านวัฒนธรรมประเพณี เศรษฐกิจ สังคม ผู้หญิงเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพในการทำงานมิใช่เป็นเพียงแรงงานที่ถูกเกณฑ์ให้มาร่วม เพื่อทำงานบริการหรือทำงานบ้านในพื้นที่สาธารณะ หากแต่เป็นการมีส่วนร่วมในเรื่องของการตัดสินใจดำเนินงาน การแก้ไขปัญหา การวางแผน เหล่านี้ นับว่าเป็นบทบาทสำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในด้านอื่นๆต่อไป

การปฏิบัติการของผู้หญิงในพื้นที่ที่สัมพันธ์อยู่กับการดำเนินชีวิตประจำวัน จะเห็นว่าผู้หญิงมีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์อยู่ในพื้นที่ที่หลากหลาย ทั้งพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะ ผู้หญิงแม่ฮ่องสอนต้องปรับตัวตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจสังคมของเมืองที่ผันแปรไปตามช่วงเวลา ทำให้เห็นว่าบทบาทของผู้หญิงแม่ฮ่องสอนในอดีตนั้นไม่ได้ถูกจำกัดอยู่แค่ระดับของครัวเรือนหากยังมีบทบาทในเรื่องของวัฒนธรรมประเพณี เศรษฐกิจตลอดจนความอยู่รอดของครอบครัวและสังคม การอุทิศตนเพื่อความอยู่รอดของครอบครัวด้วยการรับจ้างโดยการใช้จ่ายเงิน การทำการค้าเล็กๆน้อยๆ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวเป็นภาระที่เบากว่าของบ้านของผู้หญิงมาแต่เด็ก สำหรับงานในพื้นที่ส่วนตัวหรือพื้นที่ในครัวเรือนเราจะเห็นการต่อรองในชีวิตประจำวัน โดยการใช้งานประจำวันเป็นเครื่องมือ ที่ทำให้ผู้หญิงสามารถออกมาทำงานในพื้นที่สาธารณะ ทั้งนี้เพราะผู้หญิงเรียนรู้ว่า พื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ที่เป็นแหล่งของการเรียนรู้ มีการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารตลอดจนความเคลื่อนไหวต่างๆของชุมชนและเมือง เป็นที่ที่ได้พบปะผู้คนจำนวนมากและไม่จำเจ

ผู้หญิงแม่ฮ่องสอนทั้งสามท่านได้เริ่มเข้ามาทำกิจกรรมเพื่อสังคมและในที่สุดแล้วกระบวนการทำงานทั้งหลายได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในการอธิบายตนเองในฐานะผู้หญิง และนำไปสู่การอธิบายความหมายของผู้หญิงโดยรวมใหม่

ความเปลี่ยนแปลงในการอธิบายผู้หญิงนี้สัมพันธ์กับการทำกิจกรรมที่เปลี่ยนแปลงความหมายของพื้นที่เมืองแม่ฮ่องสอน ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าผู้หญิงทั้งสามท่านได้กล่าวถึงเมืองแม่ฮ่องสอนว่าเป็นสมบัติของเธอ โดยเน้นให้เห็นความผูกพันในฐานะแผ่นดินเกิด

ความเปลี่ยนแปลงในการอธิบายและให้ความหมายใหม่แก่ผู้หญิง พื้นที่ และการพัฒนาเมืองจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญในการที่จะพัฒนาเมืองเพราะเราไม่สามารถพัฒนาเมืองให้มีชีวิต

ร่วมกันได้หมายไม่เปลี่ยนแปลงความหมายของพื้นที่ให้ทุกคน โดยเฉพาะผู้หญิงที่ถูกเบียดขับออก
จากพื้นที่สาธารณะมาเป็นเวลานานแล้วให้กลับเข้ามามีส่วนร่วมในพื้นที่เมืองได้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved